

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Koldingbogen

1981

Koldingbogen.

11. årgang.

**Udgivet af Udvalget for kulturelle anliggender
i Kolding.**

Redigeret af Birgitte Dedenroth-Schou.

Tryk: Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S.

Kolding bogen 1981

Koldingbogens 11. årgang udgives som de 7 tidligere af Kolding kommunes udvalg for kulturelle anliggender og henvender sig til alle, der interesserer sig for hvilke forhold og hvilke personer, der har skabt det Kolding, vi har i dag. Bogen har i år fået ny redaktør, idet cand. mag. Birgitte Dedenroth-Schou har overtaget hvervet efter bibliotekar Inge Ladegaard, til hvem jeg vil rette en tak for det store arbejde, hun har udført i en årrække. Samtidig vil jeg byde den nye redaktør velkommen og takke hende, bidragerne samt de lokale firmaer og organisationer, som gennem deres økonomiske støtte har muliggjort, at bogen – trods de trange økonomiske tider – kan udkomme igen i år. Jeg udtrykker ønsket om, at Koldingbogen 1981 – som de tidligere årgange – må blive vel modtaget.

Jens Bjerskov

Formand for Kulturudvalget.

INDHOLD

Side

- Forsidebilledet: Luftfoto af Kolding
Früs fotografi*
- 3 *En tilflytters indtryk af Kolding i 1901
Uddrag af borgmester Oluf Bechs erindringer*
- 6 *De socialdemokratiske kvindeudvalg i Kolding
Marie Ravn*
- 10 *Fra gamle dage
En Præstedagbog fra 1700-Tallet
Anker Sølling*
- 18 *En ballade om Karolines Mælkepop
Ib Borg Mogensen*
- 23 *Kolding 9. april og dagene derpå
Uddrag af
T. E. Castbergs dagbogsnotater*
- 26 *Koldingegnen ca. 1700
Et prospekt i det danske Rigsarkiv
Thelma Jexlev*
- 29 *Hans Hansen Sølvsmedie A/S 1906-1981
Poul Dedenroth-Schou*
- 37 *Min mor var en dame!
Marie Petersen og Kolding Børnehjem
Bodil Drescher*
- 39 *Kolding Børne- og Ungdomspension
Poul Erik Andersen*
- 41 *Kolding Erhvervsråd
Interview med
erhvervschef Erling Winther*
- 44 *Kolonihaverne i Kolding
og deres historie
N. J. Bollrup*
- 48 *Kolding-begivenheder 1980/81
Birgitte Dedenroth-Schou*
- 52 *Liste over sponsorer*

En tilflytters indtryk af Kolding i 1901

Uddrag af borgmester Oluf Bechs erindringer

Oluf Bech var borgmester i Kolding 1916–23. Han var født og uddannet i Århus og kom i 1901 til Kolding som leder af den nyoprettede Nationalbankfilial.

I 1909 blev han medlem af Kolding byråd for partiet højre og i 1916 borgmester efter venstremanden Edvard Lau.

Han forlod byen og borgmesterembedet i 1923, da han fik tilbudt

stillingen som direktør for Nationalbankens afdeling i Århus på meget favorable vilkår. Han havde denne stilling, indtil han i 1936 gik på pension. Han døde i 1958.

De nedenfor gengivne erindringsoptegnelser er nedskrevet i begyndelsen af 1950'erne til sønnesønnen Ole Bech, departementschef i Energiministeriet, som venligst har stillet materialet til rådighed for Koldingbogen.

I 1901 kom jeg altså til at begynde min gerning i Kolding, jeg var da lige fyldt 36 år, og her begyndte således min egentlige manddomsgerning. Jeg var glad for den tillid, Nationalbankens direktion havde vist mig ved at betro mig at lede den nyoprettede filial i denne by. Første gang, jeg var i Kolding efter at være udset til leder af filialen, der skulle begynde sin virksomhed, så snart den til brug for filialen af murermester I. A. Hansen afkøbte ejendom i Jernbanegade kunne blive færdig til at modtage os, var i juni måned 1901. Der skulle finde en ombygning sted i stueetagen, hvor der den gang var to butikker, medens jeg skulle have lejligheden på første sal som embedsbolig.

Efter at have beset ejendommen og sammen med Nationalbankdirektør, etatsråd Strøm havde forhandlet med de håndværkere, der skulle foretage ombygningen, og med arkitekt Fussing, der skulle lede den, var der tid til et kort besøg på Koldinghus, inden vi skulle med toget, og jeg husker, at den gamle slotsruin, som den den gang henstod på Slotsparken, hvorfra der var en skøn udsigt ud ad fjorden, hvor de mange sejlbåde fortalte om borgernes flittige benyttelse af den herlige fjordsejls og omegnens smilende ynde, gjorde et meget stærkt indtryk på mig og fyldte mig med glæde over at skulle påbegynde den betydningsfulde

Jernbanegade set fra øst 1901. Nationalbanken havde da til huse i bygningen til højre med I. A. Hansen skrevet på gavlen.

gerning, der var betroet mig i så skønne omgivelser. I øvrigt kendte jeg ikke et menneske i byen.

Min kones bedstefader havde i sin tid været borgmester i byen (Th. Qvistgaard 1847–1858, *red.*) og også boet der en tid, efter at han var gået af, og gennem bedste-forældrene havde mine svigerforældre bekendtskab til fru Ræder på Dyrehavegaard, ligesom kammerherre v. Späth, der tidligere havde været toldforvalter i Kolding, var noget beslægtet med min svigermoder, hvorigennem min kone tidligere havde truffet de to elskværdige og hjælpsomme frøknere Frida og Marie v. Späth, når de var på besøg hos hofjægermester Friese på Lyngbygaard. For begge disse to familier blev der straks vist os meget stor gæstfrihed og venlighed, og særlig til frøknerne Späth blev vi i årenes løb meget stærkt knyttede ved et venskabsbånd, der holdt ud over Kolding-årene. De blev vore bedste venner, deltog i vore sorger og vore glæder, vi var sammen på højtidsdagene, hvor vi slet ikke kunne tænke os at undvære de prægtige damer, der var inderlig trofaste og opofrende mennesker, med gode sunde principper og retlinede i al deres færd. Hvor mange

hyggelige samvær har vi ikke haft, og hvor mange ture har vi ikke gjort sammen, de hørte til vore bedste minder fra Kolding-dagene.

Fru Ræder førte på Dyrehavegaard et gæstfrit hjem, hvor vi også har været mange gange, og hvor alt, hvad der betød noget i byen, samledes. Særlig min kone var nær knyttet til fru Ræder, medens hendes søn, den senere konsul Ræder, og jeg vel stod på en venlig fod med hinanden, men i virkeligheden var så vidt forskellige, at vi ikke kom til at stå hinanden videre nær.

Kolding var i øvrigt for mig en ganske fremmed by, men den gjorde et hyggeligt og godt indtryk på mig, første gang jeg kom dertil, og det bekræftede sig senere, da vi i november 1901 var tilflyttet byen. Som begynder måtte jeg studere den og dens omegn, hvilken sidste jeg kom til at synes særlig godt om. Byens vækst havde den gang endnu ikke taget fart, åen skilte den i to dele, og mellem dem var der kun forbindelse ved Sønderbro.

Jeg opdagede snart, at byen talte mange driftige borgere og større virksomheder. På markedsdagene var der mange mennesker i byen,

og færdselen på gaderne var meget betydelig, også i det daglige så man, at der var liv over omsætningen, og jeg blev hurtigt klar over, at der måtte være brug for en Nationalbankfilial i den egn, selv om det ville tage tid at komme ind, thi i forvejen var der foruden en filial af Landmandsbanken, hvis chef var den meget afholdte og dygtige bankdirektør Laursen, der var overordentlig velset i alle kredse i byen, og som førte et meget selskabeligt hus. Banken havde en stor kundekreds, og i denne taltes byens største forretning og mange af de større landmænd fra omegnen. Kolding Laane- og Discontokasse, hvor den gamle justitsråd Nielsen var chef, havde på det tidspunkt ikke så stor betydning som senere, og det samme gjaldt Folkebanken, der den gang vel så godt som udelukkende havde sine kunder blandt landboerne, og som først senere, da direktørerne J. H. Skjøde og S. Nielsen blev ledere, nåede frem til en stærk og anset position.

Desuden havde byen en stor gammel sparekasse, hvor den ansete prokurator og tidligere landstingsmand Zahn var direktør. Prokurator Zahn blev Nationalbankens første revisor. Han var barnefødt i byen og havde virket der hele sin levetid. Han havde et meget nøje kendskab til byens borgere, havde været byrådsmedlem i en lang årrække, var begyndt som herredsfuldmægtig hos dommer Saxild og var derfor kendt af og kendt med hele landbefolkningen. Prokurator Zahn blev mig derfor i de første år en god støtte, han var forsigtig og meget forstandig, men stod måske nok noget uforstående over for købmands- og industrivirksomhed, og var ofte noget betænkelig ved engagementer til denne del af erhvervsvirksomheden, var egentlig aldrig helt rolig, når der ikke lå håndfæede solide panter til sikkerhed for kreditterne, hvad der ikke

i almindelighed kunne fås, hvor det drejede sig om discontering af vareveksler, der på det tidspunkt var en af Nationalbankens naturlige forretninger. Men prokurator Zahn blev min gode ven, og i hans hjem fandt min kone og jeg en venlig modtagelse af hans prægtige datter Grethe Zahn, og hans rare hustru, der siden 1864 havde været døv og derfor var vanskelig at tale med, men som altid viste os den allerstørste venlighed og gæstfrihed og aldrig syntes, hun kunne gøre det godt nok for os. I flere år havde Zahns, der allerede den gang var ældre folk, levet meget tilbagetrukket, men nu åbnede de igen deres hjem for gode venner, og vi havde mange herlige og smukke fester hos dem i deres ret beskedne, men meget velhavende hjem.

Som nævnt var prokurator Zahn direktør for Sparekassen. Denne havde tillige et repræsentantskab, der bestod af fremståen-

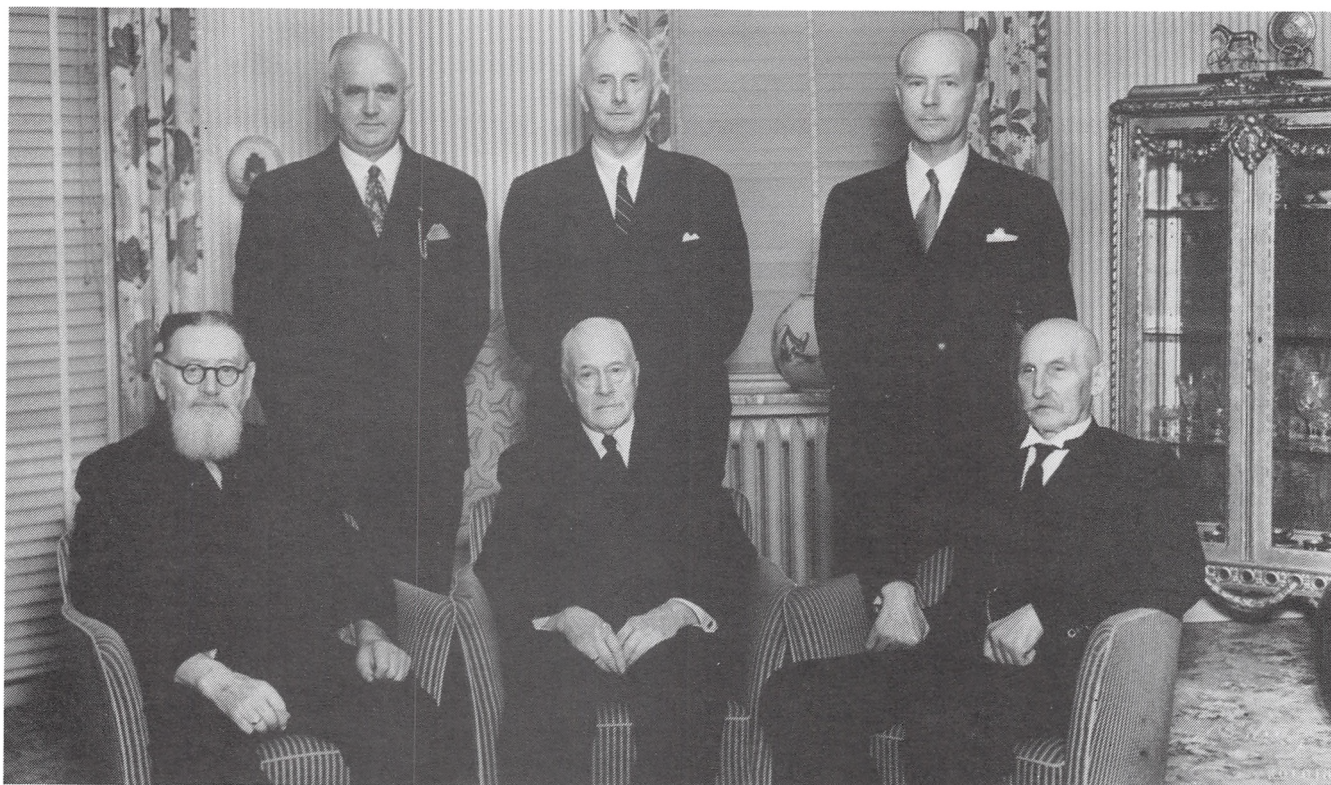
de borgere i Kolding og fra landsognene, de var den gang, så vidt jeg husker, ulønnede, men fik som vederlag en gang om året indbydelse til en skovtur med deres damer. Det var en hel dags tur fra om morgenen til kendte smukke punkter ved Kolding, eller til Vejle og Middelfart, kort sagt, hvor der var smukke egne. Repræsentanternes damer var budt med og ligeså min kone og jeg, og det gik godt og fornøjeligt til på disse ture, frokost et sted og til slut en fin middag. Vi stiftede gennem disse ture mange gode bekendtskaber.

Foruden mig, der var leder og kasserer ved filialen, bestod dens personale af bogholder V. Fasting og assistent G. Bruhn, desuden var G. Steffensen, en ægte københavner bud ved filialen. Fasting var en meget formfuld og korrekt mand, vort samarbejde var godt, han var retlinet, men en noget fåmælt og tilbageholdende mand,

men velset hvor han kom. Han blev senere Nationalbankens ansatte hovedbogholder. Assistent Bruhn var nylig gift, da han kom til Kolding, han og hans unge frue var et nydeligt par, de førte et pænt hus, var livlige og værd at besøge, og de var også ofte gæster i vort hjem. Han mistede sin unge kønne hustru efter kun et kort ægteskab, hun blev angreben af tuberkulose og døde i en ung alder.

Jeg husker, at vi, første gang vi mødtes i Kolding, alle tre bar høje hatte, det var noget usædvanligt, at folk i den lille by benyttede den hovedbeklædning, og det gjorde en vis, men på ingen måde tiltænkt opmærksomhed.

Andre dele af Oluf Bechs erindringer, hvoraf en stor del omhandler hans virksomhed i Kolding som borgmester og nationalbankdirektør vil blive søgt udgivet andetsteds. (red.).

»Borgmesterklubben« samlet ca. 1950. Siddende fra venstre Knud Hansen (1937-43), Oluf Bech (1916-23), Th. Fischer-Nielsen (1925-30). Stående fra venstre: P. Beirholm (1950-62), Søren M. Jensen (1946-50), Valdemar Juhl (1930-37 og 1943-46).

De socialdemokratiske kvindeudvalg i Kolding

af Marie Ravn

Sidst i 20'erne, da Socialdemokratiet havde en betydelig medlemsfremgang, opstod der også blandt socialdemokratiske kvinder et ønske om at udrette mere end en enkelt bestyrelsespost hist og her gav mulighed for. I første omgang var det især de kvindelige partimedlemmer i København, der dannede særlige *Kvindeudvalg*, men det varede ikke længe, før ideen bredte sig til provinsen. Netop derfor gav denne organisatoriske nyskabelse da også anledning til stor diskussion i partiet. I 1929 blev det imidlertid af forretningsudvalget for Socialdemokratisk Forbund vedtaget at godkende visse retningslinier for Kvindeudvalgenes arbejde.

Kvindeudvalgene skulle være rådgivende og kunne ikke træffe selvstændige beslutninger uden partibestyrelsernes godkendelse. Retningslinierne gav i øvrigt kvindeudvalgene følgende hovedopgaver:

1. at bistå bestyrelserne i deres bestrebelse på at øge tilgangen af nye medlemmer, 2. ved valgene at aktivere flest mulige kvindelige medlemmer til at møde frem, 3. at fremsætte særlige forslag til bestyrelserne om gennemførelse af oplysningsarbejde (f.eks. studiekredse, besøg, særlige foredrag osv.), som kunne tjene til at gøre de kvindelige partimedlemmer mere aktive i partiarbejdet.

Socialdemokratisk Kvindeforening i Kolding

I Kolding havde der siden 1908 været kvindelige partimedlemmer, bl. a. fordi man på partiets generalforsamling dette år vedtog at optage kvinder for halvt kontingent, nemlig 25 øre i kvartalet.

Ved valget til Hjælpekassen samme år sikrede partiet endog at kvinderne fik en repræsentant valgt, idet Katrine Hansen på forhånd fik tildelt en »sikker« plads på opstillingslisten. Hun opnåede da også valg sammen med tre andre socialdemokrater. Denne tidlige »kønskvotering« blev imidlertid ikke gentaget senere, og ved de ef-

terfølgende valg måtte kvinderne indgå i afstemningen på lige fod med mændene.

Ved kommunalvalget den 12. marts 1909 havde kvinderne for første gang i Danmarkshistorien valget, og forud for det følgende kommunalvalg i 1913 foreslog frøken Jensen på den koldingenske partiforenings generalforsamling på Socialdemokratisk Kvindeforenings vegne, at der blev opstillet fire kvinder til valget. Af de fire foreslåede opnåede Kristine Sørensen den bedste placering på opstillingslisten, og blev da også indvalgt i byrådet ved valget i marts måned.

Kristine Sørensen (1871-1957). Første kvindelige socialdemokratiske byrådsmedlem (1913-25, 1928-30). Medlem af Kvindeforeningen siden dens start o. 1910 og medlem af Kvindeudvalget 1935-36.

Marie Lauritsen (1895-1967). Medlem af Kvindeforeningens bestyrelse og dens formand til 1946. Medlem af Kvindeudvalget fra 1935, formand 1951-65.

Allerede før 1913 havde man således i Kolding en aktiv socialdemokratisk Kvindeforening, der gennem årene samlede mange kvinder. Dette bevirkede da også, at Kristine Sørensen opnåede genvalg ved de følgende kommunalvalg.

Kvindeforeningen var imidlertid også virksom på andre måder. Således afholdtes i 1925 for første gang en fest for byens ældre medborgere, et arrangement, der på dette tidspunkt var en tiltrængt opmuntring for deltagerne. Succes'en bevirkede da også, at dette arrangement siden er blevet gennemført hvert år helt frem til i dag, hvor det stadig samler 400-500 mennesker.

Det første Kvindeudvalg, 1935.

I 1935 var Marie Lauritsen formand for Kvindeforeningen. Hun var utrættelig i sit arbejde for kvindesagen og gennem årene en af Socialdemokratiets mest ihærdige forkæmpere. På hendes foranledning holdtes et stort kvindemøde med folketingsmedlem Nina Andersen om kvinders udearbejde og om deres pligt til at organisere sig.

På samme møde talte Margrete Høst, København om Kvindeudvalgene og deres betydning. Heller ikke i Kolding var tanken om Kvindeudvalg ny, men havde været meget diskuteret bl. a. p.g.a. Kvindeforeningens eksistens. På generalforsamlingen den 8. august 1935 oprettedes imidlertid det første Kvindeudvalg, hvis medlemmer blev Kristine Sørensen, Anine Lind, Marie Lauritsen, Karen Jørgensen og Hilma Larsen.

Træk af Kvindeudvalgets arbejde 1935-1981.

Selv om udvalget ikke skulle have besluttende myndighed fik det alligevel – efter Anine Linds forslag – en vis indflydelse, idet det sikredes en fast repræsentant i partistyrelsen. Alligevel førte Kvin-

Medhjælpere ved fest for byens ældre medborgere på Alhambra o. 1939. Lignende fester var holdt af Kvindeforeningen siden 1925.

Kvinderne stiller op til demonstration i 1936 ved partiets 50 års jubilæum. Den ene bannerbærer er Anna Møller. Marie Lauritsen i midten.

Deltagere i Kvindeudvalgets udflugt juni 1937 til Drejens oplagelseshjem. Den første udflugt, udvalget arrangerede var til skolehjemmet i Sjølund 1936.

deudvalgets oprettelse ikke umiddelbart til at Kvindeforeningen standsede sin virksomhed. De to organisationer arbejdede sideløbende helt frem til 1946, hvor Kvindeforeningen efter mere end 30 års pionerarbejde indstillede sit arbejde, samtidig med at Kvindeudvalget udvidedes med to medlemmer.

Den 22. august 1935 konstituerede det nyvalgte Kvindeudvalg sig med Anine Lind som formand. Allerede ved det første bestyrelsesmøde blev der samtidig lagt en linie for det fremtidige arbejde. Som foreløbigt mål skulle der sigtes mod et månedligt møde. Af økonomiske grunde var det nødvendigt i første omgang at koncentrere sig om lokale talere, men endvidere besluttedes det at starte en studiekreds og et sykursus.

Det første sykursus havde 10 deltagere og blev ledet af fru Skøde Petersen. Men Kvindeudvalgets kursusvirksomhed voksede hurtigt. Allerede i januar 1936 oprettede man to hold, og samme år afholdtes der kursus over 3 aftener omkring emnet »Seksual hygiejne« med læge fru Daugaard som leder. Trods prisen – 75 øre for alle tre aftener – deltog omkring 100 kvinder.

Helt fra begyndelsen i 1935 og op i 50'erne var det imidlertid Kvindeudvalgets *sykursus*, der især samlede deltagere. Tøj var endnu en mangelvare og gik derfor i arv inden for familien, og sykurserne gav fine muligheder for at få tøjet til at skifte »udseende« – hvilket var en økonomisk nødvendighed for mange familier.

Den spæde start på kursusvirksomheden i 1935 har udviklet sig stærkt. I dag har Kvindeudvalget i Kolding 26 forskellige hold, hvor der tilbydes undervisning og uddannelse inden for forskellige områder.

Også de *studiekredse*, der startede over emner hentet fra aviser eller fagblade (bøger var for dyre at

Anine Lind (1887–1960). Første formand i Kvindeudvalget 1935–43 og igen 1946–50. Medlem af Kolding byråd 1937–42 og 1946–58.

Andrea Jørgensen (1889–1960). Formand for Kvindeudvalget 1943–46 og medlem af udvalget gennem 23 år.

Sonja Andersen (f. 1918). Formand for Kvindeudvalget fra 1965 til i dag, medlem af Kolding byråd siden 1962.

anskaffe) blev efterhånden mere omfattende både hvad angår deltagertal og emner: »Dit barn og dig« og »Samfundsproblemer« er blot nogle enkelte eksempler på sådanne studiekredse, der efterhånden udviklede sig til et fast ugentligt møde hver torsdag. I dag er der formentlig ikke den virksomhed, sociale institution eller skole her i byen, der ikke på et eller andet tidspunkt har været besøgt som et led i en sådan studiekreds.

Besøgene har vekslet med *foredragsrækker*, der har beskæftiget sig næsten med alt, hvad et menneske har mulighed for at møde i tilværelsen. Foredragsrækken »Fra vugge til grav« kan næsten stå som en slags fællesnævner for Kvindeudvalgets oplysningsarbejde gennem disse 45 år.

Kvindeudvalget og andre organisationer

Kvindeudvalgets samarbejde med andre organisationer har givet sig mange forskellige udslag og har taget mange forskellige former. Bl.a. afholdtes i 1938 sammen med Dansk Kvindesamfund og Husmoderforeningen et møde med Dr. Johannes Fabricius om kvindesygdomme, og samme år indledte Vera Skaltz fra Mødrehjælpen ved et møde, hvor også byens læger og Socialudvalget deltog. Formålet var at få en afdeling af Mødrehjælpen til Kolding, men i 1939 fik man afslag. Samtidig blev det imidlertid præciseret, at byen evt. kunne komme i betragtning, hvis man senere ville oprette en filial – og dette skete da også i løbet af 50'erne, hvor Mødrehjælpen flyttede ind som lejere i Ungdomshjemmet i Riberdyb.

I 1948 indledtes et samarbejde med børnehaveleder Gertrud Schmidt, der forsøgte at skaffe nye lokaler til sin børnehave, der tidligere havde haft til huse i den forhenværende »Kolding Døtreskole«. Denne var nu solgt til »Realsko-

len«, men Arbejdernes Andelsboligforening ville gerne bygge en børnehave i Vifdam.

Samtidig mente Kvindeudvalget, at der var et behov for et fritidshjem og udarbejdede derfor tegninger til et byggeri sammen med børnehaven, der tilsammen ville koste 350.000 kroner. Tegningerne blev godkendt i Overinspektoratet for Børneforsorgen, men til gengæld blev en ansøgning til kommunen om garanti afslået under henvisning til, at man ikke mente at kunne yde tilskud til et bestemt politisk parti.

Heldigvis ville Børnenes Vel påtage sig at gennemføre opgaven, hvilket alle var taknemmelige for – formentlig ikke mindst de børn, der siden har benyttet fritidshjemmet.

Også *Børnefilmklubben* blev i 1954 startet på baggrund af et samarbejde, som bl.a. omfattede Kvindeudvalget. Herudover deltog Danske Kvinders Beredskab, Kvindernes Internationale Liga til Fred og Frihed, Konservativ Kvindekreds, Kolding Husmoderforening og Dansk Kvindesamfund. Trods det noget blandede mødrene »ophav« har Børnefilmklubben vist sig at være levedygtig og har i dag omkring 1800 medlemmer.

I 1964 startede en *fritidsklub* på Nørremarken i lokaler, der var godkendt efter en dispensation fra kommunen. Marie Lauritsen var formand for klubben på dette tidspunkt og som leder ansattes Nancy Buhl, en post hun beholdt indtil kommunen i 1974 overtog klubben i nye og specielt indrettede lokaler.

Blandt Kvindeudvalgets andre aktiviteter kan bl.a. nævnes den eftermiddagsklub for pensionister, der startedes i 1965 og siden har holdt åben hver mandag.

I det foregående er nævnt en række af Kvindeudvalgets mere udadvendte aktiviteter. Det ændrer imidlertid ikke ved den kendsgerning, at Kvindeudvalget

absolut har haft sin største betydning i arbejdet for partiforeningen. Hundrevis af kvinder har i disse 45 år gjort et stort og uegenlystigt arbejde for Socialdemokratiet.

Derudover har der gennem årene været valgt adskillige kvinder

fra Socialdemokratiet i menighedsråd, ligningskommission, byråd m. m.

Disses virksomhed og betydningen heraf, ville kunne tages op af kommende bidragydere til Koldingbogen.

Medhjælpere ved fest for ældre medborgere i Industriforeningen 1951.

Enkelte af deltagerne i en udflugt o. 1950. Tre af de fire formænd, udvalget har haft er med her, Andrea Jørgensen, Sonja Andersen og Marie Lauritsen.

Fra gamle Dage

En Præstedagbog fra 1700-Tallet ved Anker Sølling

Da jeg for mange Aar siden kom til Kolding, blev jeg belært om Forskellen mellem en Koldingenser og en Koldinger. En Koldinger er en person, som er født her i Byen, og som har faaet sin Gerning her, hvorimod en Koldingenser er en Tilflytter. Ved Eftersyn i de gamle Kirkebøger har jeg imidlertid fundet ud af, at en stor Del af min Slægt for 200–300 Aar siden var hjemmehørende her, og i Sct. Nicolai Kirke er flere af mine Forfædre døbt, konfirmeret og gift. Nogle er begravet i selve Kirken under den 7. og 8. Bænk paa Mands- og Kvindesiden ved Kirkens Midtergang, nogle har som Disciple i Kolding lærde Skole indskaaret deres Navne i Kirkens Træværk, hvor de endnu kan læses, og andre har som Præster gjort Tjeneste ved Alterbord, Døbefont og Prædikestol. Om en af dem skal der fortælles her.

Blandt nogle gamle Familiepapirer har jeg en interessant Dagbog, som hidrører fra min Tip-Tipoldefar, Christoffer Sølling. Han er født her i Kolding d. 24. April 1729, som søn af Skomager Peder Nielsen Sølling og Marie Christoffersdatter, og han har paa et eller andet Tidspunkt følt Trang til paa Papiret at nedfælde nogle Erindringer, som han paa Dagbogens Omslag har givet Titlen: Memorabilia et Notati Diurna.

Om sin Skolegang i Kolding skriver han: »Anno 1740 d. 29. Marts, som var en Tirsdag, kom jeg Christoffer Sølling i den Latinske Skole i Colding, men blev kun

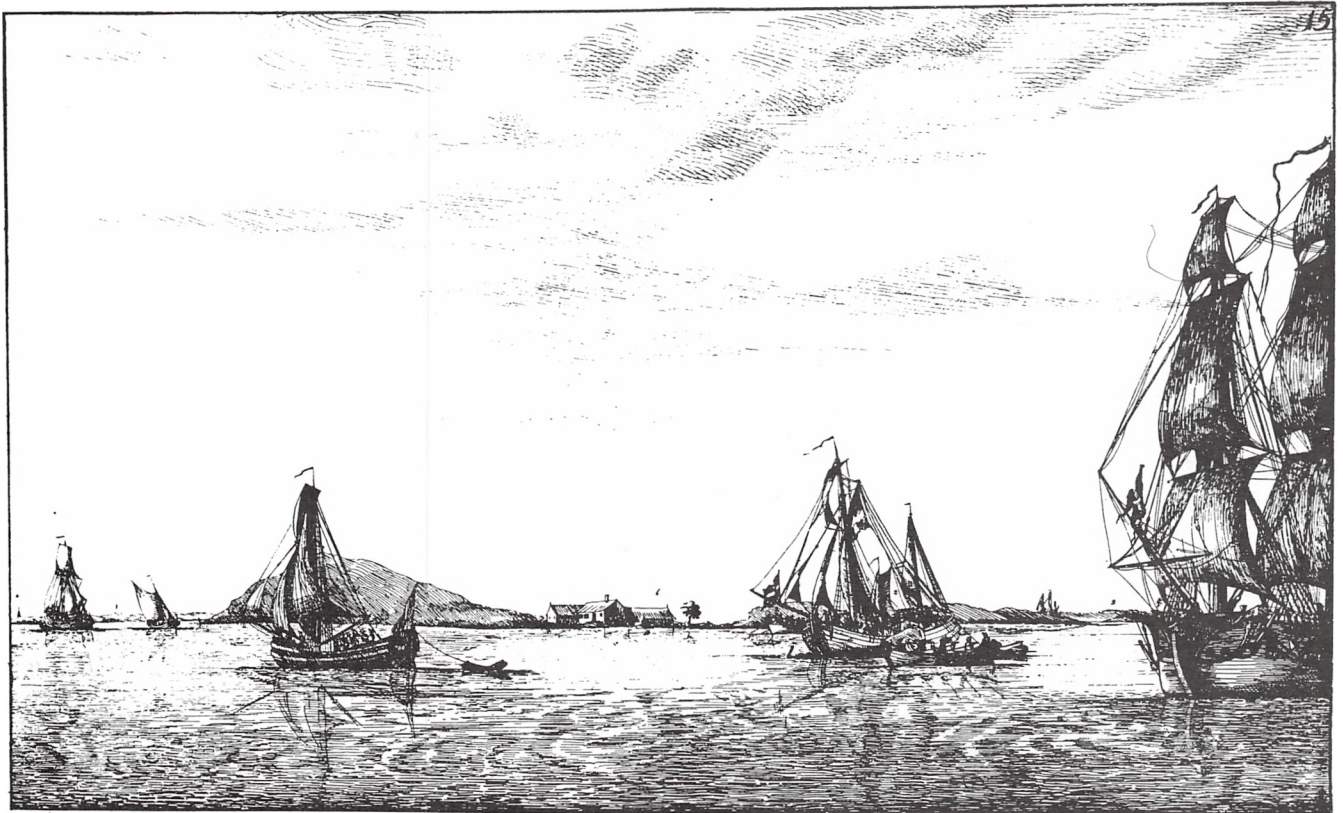
informeret i Læsen og Skrivning det første Aar.

Anno 1749 dimitteredes jeg fra Skolen og rejste d. 7. Juni med Fartøj til København for at tage Examen Artium. Anno 1750 d. 11. Maj har jeg frekventeret Exam. Philosoph. efter at have opholdt mig i 14 Dage i København. Og Dagen efter Examen rejste jeg derfra. Jeg fik Charakteren Haud illaud. Anno 1749 d. 6. Aug. saasnart jeg var hjemkommen fra København, kom jeg i Condition hos kgl. Jagtbetjent Herr Erich

Juuhl i Colding og læste med hans tvende Sønner, Hans Juuhl og Hans Thomsen tilligemed hans eneste Datter Anne Cathrine Magdalene Juuhl (Hun blev senere hans Kone)«.

»1755 d. 28. Juni blev jeg installeret til Collega i 1. Lectie ved Colding Latinske Skole, og samme Aar d. 13. Oktober rejste jeg til København for at tage Attestats i Følge med Studiosus Monsieur Thura. Madam Hvas's Vogn befordrede mig til Snoghøj.

	Rdl.	Mark.	Skilling
Vognen til Snoghøj kostede alene i Drikkepenge		1	8
I Baad over Bæltet med Drikkepenge		3	8
Fortæring i Snoghøj			8
Dito i Middelfart			8
En Vogn derfra til Baaring		3	
Drikkepenge			4
Fortæring i Vissenbjerg Kro			8
I Langeskov Kro ½ Pot fransk Vin			10
Til Kusken			2
I Logementet før Nyborg			12
d. 15. Oktober. For Vognleje af en Vogn fra Baaring til Nyborg	1	5	
Fortæring i Nyborg		1	8
Til Litzenbrødrene i Nyborg for at bære Tøjet til Smakken			4
Fragt over Bæltet ialt	1		
Til Litzenbrødrene i Corsøer			6
For en Vogn fra Corsøer til Slagelse paa Ruller	1		12
Vognmandspenge i Corsøer			8
Fortæring i Slagelse		1	10
Drikkepenge til Herr Ørstedes Karl			0
I Otterslund Kro		1	4
I Gliim Kro			12
Fortæring i Hedehusene		2	
Bompenge igennem Københavns Port			2
Vognleje af en Bomhusvogn fra Slagelse til København	2	4	
Er saaledes Fortæring og Tilsæt for os begge	9 Rdl	5 Mark	0 Sk.«

Storebælt. Tegnet af P.I. Grønvold i forbindelse med Frederik den Femtes rejse gennem Danmark til Norge 1749.

En Rejse fra Kolding til København kan i vore Dage vel gøres paa 4-5 Timer. Dengang tog den 4-5 Dage.

»Jeg pertinerede den teologiske Attestats den 15. December under Herr Professor Rosenstand med Charakter H. illaudabilis, og den næstfølgende 23. Decbr. prædikede jeg for Dimis udi Helliggejstes Kirke under Herr Doctor Bang over den foresatte Text: I. Cor 1.30 (Men ud af Ham ere I i Christus Jesus, som blev os Visdom fra Gud, baade Retfærdighed, Helliggørelse og Forløsning.) Jeg fik Charakter Laudabilis.

Anno 1756 d. 4. Febr. blev jeg indsat til Collega i 2. Classe ved Colding Skole, da Herr Niels Føns var promoveret til Sognepræst paa Drejø.

Anno 1759 blev jeg 3. Lektie Hører ved Skolen, da Herr Johan Neuchs blev Rector ved Skolen i Fredericia.

Om den Skole, som Christoffer Sølling saaledes fik sin Gerning i, først som Elev og saa som Lærer indtil 1762 skriver Rektor Georg Bruun: »Den lærde Skole i Kolding er oprettet af Dronning Dorothea i 1566, men i 1725 var Bygningen saa brøstfældig, at man ikke turde benytte den til Undervisning. Efter mange Overvejelser, navnlig af økonomisk Art, besluttede man at opbygge Skolen paa Kredit. Den samlede Byggesum blev opgjort til 650 Rdl. og 3 Mark. I Byggeregnskabet fra 1729 hedder det, at Bygningen nu er »udi fuldkommen Stand af ny fra Grunden oprettet, saa trofast baade af tilstrækkelig Grundvold under og Muur over Horisonten, som tillige scickelig og beqvem af fornøden Forstue, Skoole og Mesterlectie med sine Afdelinger for neden, item Forstue og behøvende Logementer, trende Stuer, trende Kamre med anden Lejlighed for Skoe-

lens trende Hørere at logere ovenpaa«. Skolen, der var bygget »paa Credit og paa Guds Forsyn og Naade« blev højtideligt indviet d. 26. Marts 1732.

Det var en rød Murstensbygning, 22 Alen og 20 Tommer lang, 13 Alen bred i udvendigt Maal, med alentykke Mure og endnu bredere kampestens Grund.

Indgangsdøren var midt paa Bygningen ud mod Kirkegaarden omkring Sct. Nicolai Kirke. Gulvet var belagt med røde Mursten, de rygløse Bænke og Bordene var kun Rækker af Planker, fastgjorte i Gulvet med Pæle. Der var ingen Kakkelovn i de to Lokaler, saa al Undervisning maatte om Vinteren henlæggelse til Rektors residens og Lærernes Læsestuer i Kvistetagen.

Den lærde Skole fungerede som en Kirkeskole, en Præsteskole, som fortsatte Aarhundreders Tradition ind i andre Aarhundreder, indtil nye Tanker og nye Systs-

ser svarede Forrettigheder, Indtægter ved kirkelige Handlinger, Betaling for Sangopvartning og Degneembeder.

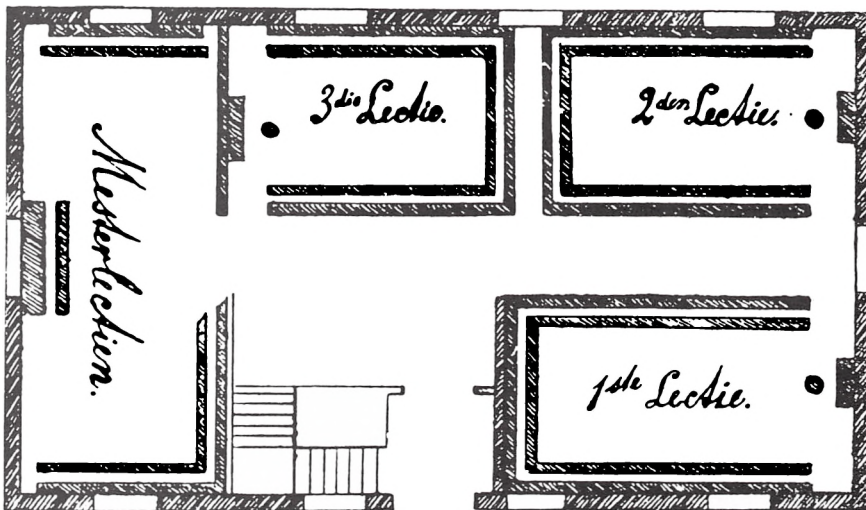
Den gamle Dagbog fortsætter: »Anno 1760 d. 22. Marts blev jeg allernaadigst kaldet til Adjunctus og Successor ved Hospitalsmenigheden i Kolding, (Sct. Jørgens Hospital, hvor der indtil 1806 var Kirke) hos Herr Frederich Krag.

Samme Aar, d. 12. Novbr. 1760 blev jeg ordineret i Ribe af hans Højærværdighed – Herr Biskop Hans Adolph Brorson, tilligemed Herr Bornemann, Sognepræst til Uldum og Langeskov Menigheder. Imidlertid blev jeg ved Skolen som Collega tillige, indtil Aaret 1762 d. 25. November, og samme Dag holdt jeg Bryllup med min kære Hustru Anne Cathrine Magdalene Juuhl«.

I Middelalderen havde Kolding ligesom en Del andre Købstæder en Sct. Jørgensgaard, der var bestemt for spedalske og andre, der led af smitsomme Sygdomme. Den laa i Sct. Jørgensgade i Nærheden af den nu nedlagte Vestergade. Da Spedalskheden ved Middelalderens Slutning omtrent var forsvunden i Danmark, bestemtes det i 1542, at alle Sct. Jørgensgaarde skulde henlægges til de almindelige Hospitaler, og i Christian den 3.s aabne Brev af 15.12.1558 hedder det, »at Gud almægtigste til Ære og Lov, saa og fattige, saare og syge Mennesker, som ikke kan gaa og bede om Guds Almisser, til Hjælp og Trøst, at de kunne have et Sted og Værelse at ligge paa, og dertil have en nødtørfug og tilbørlig Underholdning, have vi i den hellige Trefoldigheds Navn funderet, forordnet og bevilget, at der til alle Tider herefter til evig Tid skal være og forblive et Hospital i vor Købstad Kolding.« I Tilslutning til dette Hospital i Hospitalsgade

Kolding lærde skole 1729-1816.

Fyhns tegning af skolens »lectier«.

punkter ved Aar 1800 fjernede det meste af Middelalderen. Som Munkeskolernes Lærere havde været gejstlige Ordensbrødre med den Hovedopgave at opdrage andre Ordensbrødre, Præster og Munke, var det de nye Skolers Hovedopgave efter Reformationen at opdrage den nye Kirkes Tjenere. Skolen var et Led af Kirken, tilset af Biskopperne og Sognepræsterne. Skolemestre og Hørere var kirkelige Personer, ikke blot som Lærere i Skolen, men ogsaa Kirketjenere, Prædikanter og Medhjælpere ved de kirkelige Handlinger. Ligheden med Mun-

keskolen træder ogsaa frem i det over 200 Aar opretholdt Paabud om, at Hørerne skulle leve i ugift Stand.

Naar »Skolens Personer« optraadte i Kirkens Tjeneste, bar de samme sorte Kappe som »Kirkens Personer«, ikke blot Lærerne, men ogsaa Disciplene. At Skolens Disciple var Medlemmer af den gejstlige Stand, fik flere Steder, ogsaa i Kolding, et officielt Stempel ved, at de under Gudstjenesten havde Plads i Korets Munkestole, der var blevet ledige ved Reformationen.

Til Skolens kirkelige Forpligtel-

blev der opført en Hospitalskirke. Det er det Lokale, som i den nuværende Sct. Jørgensgaard meget smagfuldt er indrettet som Foreningslokale for Byens Foreninger, og det var her Christoffer Sølling fra 1760 til 1767 fik sin Gerning. Kirken havde et lille Trætaarn med en Klokke, som nu hænger i Jelling Kirke. Indvendig var der to Rækker Stole til Menigheden og en lukket Stol til Præsten. Indgangsdøren var dekoreret med et Maleri, der forestillede den fattige Lazarus. Hospitalspræsten skulde foruden at betjene Hospitalsmenigheden tillige assistere Sognepræsten ved Sct. Nicolai og prædike ved Aftensang og ved de tre store Højtider. Sangen besørgedes ved en af den lærde Skoles Disciple, som ogsaa ringede med Klokken, naar Gudstjenesten ved Præstens Ankomst skulle begynde. Af P. Zoffmanns Bog om Sct. Jørgens Hospital i Kolding fremgaar det, at Hospitalskirken var Genstand for en Del Bevaagenhed, idet den i Aarenes Løb i 1600- og 1700-Tallet modtog forskellige Gaver fra Byens Borgere: en Altertavle, en Messehagel, endnu en Kirkeklokke, en stor Jernkælleovn, en Kirketavle til Indsamling af Penge, et Krucifiks, som nu hænger i Sct. Nicolai Kirke, en Døbefont og Altertøj. Paa Kirkeklokken staar følgende Indskrift:

Soli deo gloria.
Til Kolding Hospital
at jeg indkalde skal
enhver, som her vil høre
det Præsten skal fremføre,
for alle skal jeg være
sær til tvendes Ære.
Støbt 1721.

I Aarene 1744 og 1748 blev Altertavlen og Prædikestolen forsynet med Indskrifter af tidligere Hospitalspræst Lucoppidan:
tertavlen:

3 Slotet, 4. Kiampes Taarnet, 5. Byens Kirke, 6. Hospitalet,

Kolding 1749. Tegnet af P.I. Grønvold.

Altertavlen:

»Jeg fattig, gammel, pjaltet stod
for Gud og Hvermands Øje,
jeg havde ganske tabt mit Mod,
men Gud det saa mon føje,
at mig en ynksom Kristen saa,
der ziirligt lod mig klæde,
saa jeg med Ære nu kan staa.
Den Ven derfor Gud glæde!«

Prædikestolen:

»Foruden Fod jeg ilde stod
en gammel Mand og raved,
om ej af Medynk mig en Fod
i Tide blev tillavet.

Jeg derfor takker hver og en
som hjalp, at jeg blev reddet
fra Fald, fra Skam, fra Bræk
og Mén
og ziirlig staar beklædet.

Der er ingen Tvivl om, at Christoffer Sølling har været glad for sine 2 Kirker: Sct. Nicolai og Hospitalskirken. Sct. Nicolai var jo i Aarene 1753 - 1758 blevet hovedrepareret og forbedret. I den Periode var Menigheden henvist til Slotskirken paa Koldinghus, hvor den offentlige Gudstjeneste blev afholdt.

I 1726 var Slotskirken blevet repareret, og de latinske Inscriptioner fornyet. Dette Arbejde var Udført af Latinskolens øverste Collega Ude Haar, som i en Skrivelse af samme Aar gør Rede for, hvorledes Arbejdet er udført, og i Følge Fyhn: Efterretninger om Kjøb-

staden Kolding skal Ude Haar til- lige have skizzeret de Figurer, som forefandtes i Kirken. Fyhn skriver, at Skrivelsen opbevares in origina- li i grevskabet Ledreborgs Arkiv. Det ville være interessant at faa de Tegninger fremdraget, saa man kunde faa Indtryk af Slotskirkens Udsmykning.

Den 11. Januar 1758 blev Sct. Nicolai genindviet ved en Tale af Biskoppen i Ribe, Hans Ádolph Brorson, som til Erindring om den Forskønnelse, Kirken havde faaet, lod opsætte dette Vers:

»Da andre Kirker blev til Stald og Sygestuer,
Ja, mangan Tempel drev i Røg af Krigens Luer,
Priis Herren, Dannemark! hvad var din Lykke stor!
Da pynted Din Monarch paa Kirkerne i Nord.
Dets til Almindelse skal Kirken her nu skrive,
Fra sytten hundrede syv og halvtredsindstive,
Da Kolding den saa skjøn, ja, nye, ja bedre fik.
Gud være selv Din Løn, fredrige Frederich« (d. 5te).

I Kolding var der saaledes i 1760-erne to smukke, brugbare Kirker, men hvor skulle Familiens første-fødte døbes? I Dagbogen staar:

»Anno 1763 Mandagen d. 7. November blev min ældste Søn Erich Frederich fød om Morge- nen Kl. 6 Slet.« Christoffer Sølling foretrak at faa Drengen døbt i Hospitalskirken, men det satte Sognepræsten ved Sct. Nicolai Kirke, Provst Bakke sig imod, for- di Sognekirkens Betjening derved vilde miste en Indtægt. Provst Bakke holdt paa sit Embedes Ret- tigheder og Indkomster, og Søl- ling maatte efter Biskop Brorsons Henstilling, »for at undgaa al For- trædelighed og have alting i Kær- lighed«, give efter, og saa blev Bar- nadaaben henlagt til Sct. Nicolai Kirke.

»Anno 1765 Torsdagen d. 29. August blev min Kone forløst med en dødfødt Søn. – Begravet i Hospitalskirken.

»Anno 1766 d. 14. Septbr. som var 16. Søndag efter Trinitatis Kl. 6 Slet om Morgenen blev min Søn, Peder født til Verden«.

»Anno 1767 d. 17. April blev jeg allernaadigst kaldet af Kong Christian d. 7. til Sognepræst for

Grindsted og Heinsvig, hvortil jeg blev indsat af Herr Provst Jens Storm af Høyen Kristi Himmel- fartsdag samme Aar.«

I Sommeren og i Efteraaret 1767 etablerede Christoffer Sølling sig i Grindsted Præstegaard, hvor han efter Tidens Skik selv passede Landbruget. Følgende Specificati- on giver et Billede af, hvad et Landsbypræstegaard havde Brug for:

	Rdl	Mark	Skilling
»Den 14. Septbr. købte jeg tvende Vognhester, hver af dem 5 Aar og 6 Mdr. og gav derfor en 4 Aars Hest, som havde kostet mig selv 4 Rdl. og i rede Penge	21	4	
15.9. kiøbt af Provst Dahl 1 stor graa Ko 4 Aar gl.	10	4	4
Samme Dag af Thomas Plouborg tvende Stude i 5te Aar	17	2	
1 sorthjelmet Ko, som havde haft 5 Kalve og som skal kælle til Fruedag i Fasten	6		
Forhen kiøbt af Forvalter From en sorthjelmet Kvie Kalv ½ Aar gl.	1	5	7
17.9.1767 af Madame Haagen 12 Faar	9		
6 Gildvæddere	4	3	
4 Lam	1	2	
2 Gildvæddere af Hans Christjern	2		
20.8. kiøbt paa Waarbasse Marked 1 3 Aars sort Hoppe	28	2	
25.9. kiøbt af Provst Dahl 1 graa Ko	8		
1 sort og hvidbroget Ko, solgt 17 Gange	17	2	
NB hver af dem har faaet 2 Kalve			
28.9. af Eve Marchall kiøbt 4 Faar	2	4	
21.9. paa Madame Haagens Auction Kiøbt			
1 Par hvide Stude	14	1	
1 jerngraa Stud	12	1	12
1 sort do	10	1	8
1 sorthjelmet do	4	4	12
1 graa Bull	8		
1 graa Ko	4	2	
21.10. fra Herr Hager i Aadum 1 Slagte-Ko (vog 14½ Lispund og solgte 2 L. pund Tælle)	10	1	
af gl. Chr. Brivoc 1 Grise so	2	5	1
af Knud Trasberg 1 Slagte Gris	2	4	8
af Th. Plouborg 4 Gildvæddere til at slagte			
af Mathias her til at slagte 1 Faar og 1 Gildvædder	1	5	8
af Axel i Klim 2 Gildvæddere	2	3	12
af Søren Mortensen 2 do	2	2	8
af Poul Hansen 1 Ko til at slagte	4	3	
af Maren Jensdatter do	4	4	8
1768 d. 5.2. kiøbt 1 sort Hoppe 3 Aar af Søren Geil	24	2	4
1 graa Ko	6	4	
2.3. af Søren Geil 1 Par graa Bulle 4 Aar	7		
18.3. af Niels Utoft 1 jerngraa Bull 5 Aar gl.	10		
22.7. kiøbt af Herr Provst Bucholtz 1 brun Hest 9 Aar	20	4	
Altsaa har jeg kiøbt til Besætning og Slagt det første Aar her i Grindsted for 300 Rdl. 5 Mark 11 Sk.«			

»Anno 1769 Søndag, d. 13. Aug. 12. Søndag efter Trinitatis om Morgenen Kl. 9 Slet velsignede den gode Gud min Kone og mig med en Datter, som blev Kaldet Claudiana Sabina.«

»Anno 1769 d. 25. Decbr. som var 1. Juledag begyndte Vinterens Strenghed at mærkes med megen stærk Frost, som continuerede indtil d. 20. Januar, i hvilken Tid man alene havde et Par Dages Tøvejr, men for Resten var Frostens saa stærk, at Øllet ikke alene frøs i Krukkerne, men der fandtes endog tyk Is paa en Skål rent Vand, som stod om Natten paa vores Senge-Kammer-Bord, uagtet der havde været stærk Varme i Kakkellovnen hele Dagen og Aftenen igennem indtil Sengetid, ikke at tale om, hvorledes Vinduerne i næsten hele fire Uger ikke kunde blive optøet, i hvor megen Varme man end gjorde i Kakkellovnen.

Den 27. December, som var 3. Juledag var en overmaade stærk Himmel- og Jordknøg, med et usædvanligt stærkt Stormvejr, som begyndte Aftenen til forn, men var særdeles heftig 3. Juledag om Morgenen, og vedvarede uden mindste Ophør indtil sildig ud paa Aftenen henvend Midnatstid. Herover blev samme Dag ingen Prædiken holden, enten i Grindsted eller Heinsvig, saasom man ei kunde se ud af en Dør, langt mindre kunde nogen komme til Kirkerne, thi at vove sig ud af Gaarden, var det samme som at give sig i Livsfare, da Folkene som gik i Gaarden for at røgte Chreaturerne næppe kunde bjærge sig fra et Hus til et andet, ja, man var næppe i Stand til fra Stuen af at see.

Torsdagen den 18. Januar 1770 lod sig see nogle usædvanlige stærke Nordlys, som vare ikke alene ildrøde, men og som blodrøde, og da Jorden samme Tid var belagt med Sne, var det ligesom det kunde have været overslagen med

Blod af den Reflexion, som Nordlysene gav fra sig. De begyndte om aftenen at brænde op fra Nordvest ungefær Kl. 6 Slet, men det varede ikke længe, før de udbredte sig over hele Horizonten. I Midten var ligesom en Sol, der gav fine Straaler ud til alle Sider, hvilke forestillede adskillige Coleurer baade gule, blaa og grønne, dog vare de mest røde, og saa klartskinnende, at endskiønt det var sidste Quarter af Maanen, kunde man dog se lige saa godt, som ved Fuldmaane. Dette Phænomen vedvarende til henvend Midnatstid, da de ildrøde Straaler gik ned i Sonden, som den Slags dog sjælden plejer at gjøre. Ingen af de gamle, af hvilke her i Sognet leve nogle, som ere nogle og 80 til 90 Aar gamle, kunde erindre sig saadanne Nordlys.

Anno 1770 d. 24. Jan. rejste sig en meget heftig Storm af Norden og Nordvest, som begyndte Kl. 10, var heftigst Kl. 11 til Kl. 2, da den begyndte at lægge sig. Imidlertid stod man i Fare for, at den skulle have taget Tækningen af Husene, som vist havde sket mange Steder, dersom det ikke havde været vaadt af Snevand. Fra d. 20. Jan. er det næsten vedvaret med bestandig Tøvejr, som allerede d. 28. havde bortjaget det meget Sne,

hvormed Jorden var bedækket, undtagen de store Driver. Den 6. Februar begyndte det igen at fryse, og vedvarede med stærk Frost til med April.

Anno 1772 d. 27. Decbr. blev min Kone forløst med en Søn, som døde strax efter Fødselen og hensat i den aabne Begravelse i Grindsted Kirke d. 5. Jan. 1773. Paa Ligkisten staar følgende Epitaphium paa en Tinplade:

Jeg næppe Lyset saa
før Livets Lys udsluktes.
Jeg fik ej Klæder paa
før mine Øjne luktes.

Jeg ud af Verden gik
Foruden Daab og Navn.
Dog Ærens Krone fik
Hensov i Jesu Favn.«

Naar denne lille Barnekiste kunde nedsættes i Krypten under Grindsted Kirke, hænger det sammen med, at Kammerraad Duus til Engelsholm d. 19.5. 1770 havde tilskødet Christoffer Sølling og Poul Hansen i Dal Kirken og Kongens Kvægtiende for 2020 Rdl. I 1788 overtog Sølling Kirken helt for 1696 Rdl.

Han købte ogsaa det af Forgæengeren i Embedet, Pastor Haagen byggede Brohus ved Broen over Grindsted Aa. Haagen havde byg-

Grindsted gamle kirke o. 1890.

get Broen over Aaen og tog Broenge for at lade Vogne og Kreaturer passere. Denne Ret fulgte med Embedet mod at holde Broen ved Lige; Brohuset, hvori Mandskabet boede, skulde derimod købes af Præsten: endnu i 1851 hedder det, at der betaltes Broenge.

I John M. Møllers Bog: Historiske Oplysninger om Slaugs Herred fortælles det, at Sølling var virksom for Udskiftningen i Grindsted-Heinsvig. Efter ham opkaldtes Søllingdal og efter hans Kone Kathrinebjerg i Heinsvig Sogn. Han gav Jord til Skolen i Heinsvig, og Biskop Bloch i Ribe kaldte ham i en Indberetning til Kancelliet »en brav Præst«.

I Følge Pastor Haagens Enkes Testamente – hun boede paa Gaarden Rolighed i Grindsted indtil sin Død i 1775 – arvede Sølling hendes »Skriver-Chatoll«, hans to Sønner Erich Frederich og Peder hver 50 Rdl. og hans Datter Claudiana Sabina 100 Rdl. og en Gaard i Sønderby. I et Skrin fandtes efter Madame Haagens Død bl.a. følgende Skrivelse:« Dette er til Claudiana, og det maa inte aabnes før Skifte er. Lille søde Datter Claudiana Sabina. Gud velsigne dig og din Fader og din Moder med dig. Jeg giver dig mit forgyldte Spejl og Rok og min Muffe og en rød og hvid Dyne og to Puder af samme Slags. Dette er min sidste Villie. Gud bevare dig fra alt ondt, det ønsker den, som vil dig vel«. Claudiana var da 5 Aar gammel.

»Anno 1774 d. 22. Juni, blev jeg tillige med 6 andre Provster kaldet til Provst over Jerløv-Slaugs Herred af hans Højærværdighed Herr Biskop Eiler Hagerup. Blandt bemeldte Provster var Herr Stiftsprovst Tetens og Herr Hans Neuchs, Sognepræst i Vejle og Provst over Nørvangs Herred, hvilken har været min Hører, da jeg var Discipel i første Lectie i Col-

ding Skole. Den 5. Oktober prædikede jeg til Landemode i Varde over Texten 2 Cor. 5,20: Vi ere altsaa Sendebud i Kristi Sted, som om Gud formaner ved os; vi beder i Kristi Sted: Bliver forligte med Gud!

Anno 1776 d. 11. November som var Sct. Mortens Dag, blev min Kone forløst med en velskabt Søn om Morgenen Kl. 4 Slet, som for Svagheds Skyld strax blev døbt og kaldet Søren. Han levede ey længere end til paa fjerde Dag, nemlig d. 14. November, da det behagede Gud ved Døden at hjemkalde ham til sig om Eftermiddagen Kl. 4 Slet. Den 22. i samme Md. blev han sat ved sin lille Broder i den aabne Begravelse i Grindsted Kirke. Paa en Tinplade over Ligkisten staar følgende Epitaphium:

Saa snart jeg var frembragt
til Verden af min Moder,
blev jeg i Graven lagt
ved Siden af min Broder.
Kun fire Dages Tid
jeg Verdens Onde led.
Nu ser Guds Ansigt blid
og ey af onde ved.

Anno 1778 Løverdagen d. 7. Marts om Eftermiddagen Kl. 4 Slet blev min Datter Catharina født. Hun blev strax hjemmedøbt, og den paafølgende 8. April blev hendes Daab confirmeret i Grindsted Kirke. Faddere vare Madame Holm i Egtved, Herr Lorenzen i Vorbasse, Herr Bang i Omme og Jomfru Pedersen i Mosvig. Guds Aand lede dig og føre dig frem paa Vejen gennem Verden til Himmelen.«

Anno 1779 vare Erich Frederich og Peder til Confirmation i Grindsted.

Anno 1779 d. 10. Septbr. rejste min Kone og jeg til Ribe med vore Sønner Erich Frederich og Peder for at sætte dem der i Skole, hvor de fik Plads i 5. Lectie, og vi rejste igen hjem fra Ribe d. 14. Septbr.,

da Børnene begyndte deres Skolegang, og var det just den Dag Peders Geburtsdag, da han fyldte sin Alders 13. Aar, og Erich Frederich havde endnu ikke fyldt sit 16. Aar førend den paafølgende 7. Novbr. Børnene blev indlogerede hos Capellanen Herr Hans Køster, der at nyde Kost, Kammer etc. – Gud lade dem forfremmes i Visdom, Alder og Naade for Gud og Mennesker.

Anno 1780 d. 31. Marts blev mine Sønner forflyttede fra Ribe Skole til Kolding Skole og kom under Information hos Herr Rector Loft selv, og i Logie hos min Svoger Juuhl.

Anno 1781 d. 7. Maj kom mine Sønner i Logement hos Herr Rector Loft og der indtinget for Kost, Kammer etc.«

Og saa blev de to Drengene ligesom deres fader Kordrenge ved Sct. Nicolai Kirke. Koret i Kirken var dengang adskilt fra Kirkens Midterskib af en Korskranke med en Dobbeldør, over hvilken Prædikestolen stod. Denne smukt udarbejdede Korskranke i Højrenæssancens Dekorationsstil var skænket til Kirken i 1638 af Apotekerenken Margrete Reimincks efterladte Børn og Arvinger, og vistnok i 1823 blev den flyttet derhen, hvor den nu staar i Aabningen fra Koret ind til Præsteværelset. Bagved Korskranken, i Kirkens Kor var der anbragt 3 voksdugsbetrukne Bænke, og her havde Kordrengene at opholde sig, naar de sang ved Kirkens Gudstjerner.

Ved Restaureringen af Sct. Nicolai Kirke 1975–76 blev Malingen paa de faste Korstole afætsset, og det viste sig da, at Hundreder af Kordrenge og andre Personer havde indskaaret deres Navne her. Enhver vil kunne forstaa, at det har moret mig at på den Maade at modtage en 200-aarig Hilsen fra min Tip-Oldefader og hans Broder, og Bevidstheden om at mine

Forfædre har haft deres Gerning
her, har ikke gjort min Kærlighed
til Sct. Nicolai Kirke mindre. –

»Anno 1781 d. 13. August som
var en Mandag om Morgen Kl.
4 Slet, er min Datter Christiana
Margrethe født.

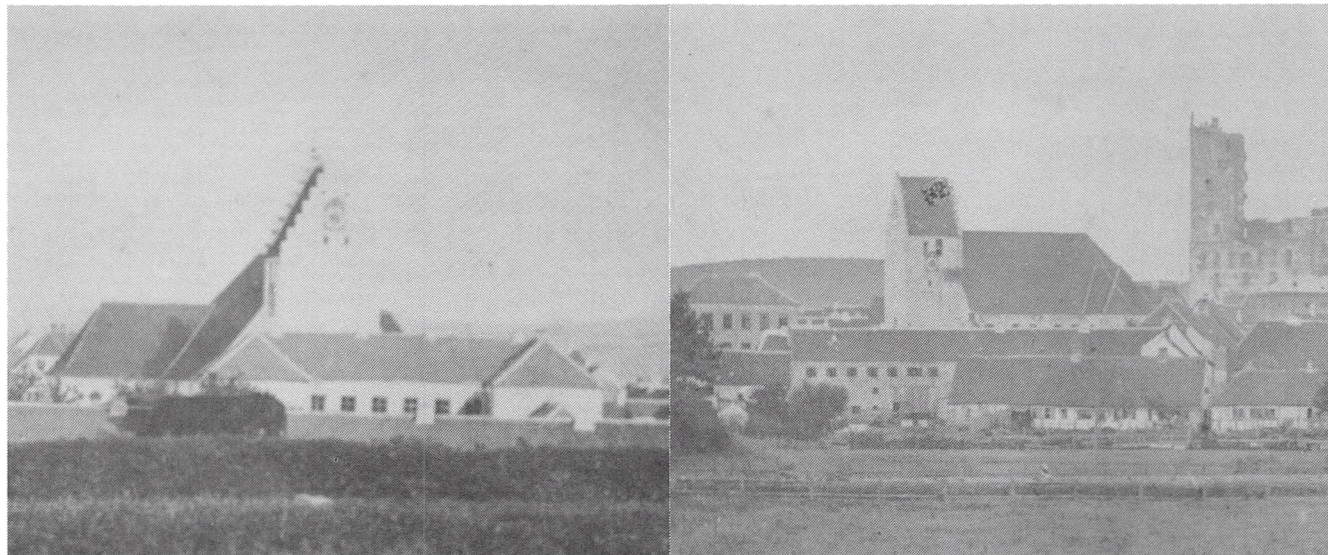
Gud give du maa være
ret en Christen, – hisset bære
Perlen i den Æres Krands,
som din Jesus dig skal flette,
naar han vil af Naade sætte

dig i Himlens fryd og
Glands.

Faddere: Madame Holm i Høyen
bar Barnet, Jomfru Anna i Mos-
vig, Herr Ancher Storm i Egtved,
Herr Bang i Omme, herr Peder
Winther og Peder Sølling.«

I 1784 blev Provst Sølling aller-
naadigst kaldet til Sognepræst i

Thorstrup og Horne i Øster Her-
red. Efter sin Ankomst dertil blev
han tillige Provst over Øster Hor-
ne Herred og fra 1800 til sin Død
d. 20. 5. 1809 ogsaa Provst for
Slaugs Herred. Den ældste af
Drengene blev Kordegn i Varde,
Nr. to endte som Præst i Hillerød
ved Frederiksborg Slotskirke, og
de fire Piger blev alle gift med
Præster, og disse Bryllupper stod i
Thorstrup Præstegaard.

Sct. Nicolai kirke o. 1880.

En ballade om Karolines Mælkepop

af Ib Borg Mogensen

*Ak, vi stakkels små mennesker på jorden.
Hold os i hånden, én eller anden.
Samuel Becket.*

Niels Dreschel fortalte selv om mælkepoppernes start: »Jeg sad på en restaurant, da jeg fra bordet ved siden af hørte to herrer snakke om muligheden af at starte en serie af mælkepopper. Spontant rejste jeg mig, gik over og præsenterede mig og sagde, at jeg havde hørt, hvad de talte om, og at jeg netop var ifærd med at ville starte en serie af mælkepopper, – om det måske ikke var bedre at samarbejde end at konkurrere?«

Det gik, som Dreschel rimeligvis havde regnet med, og som vi, der kendte ham, vidste, at det måtte gå: Der blev bidt på krogen, og det var begyndelsen til Karolines Mælkepopper, således som de i løbet af 1963 blev åbnet ud over Danmark, i Ballerup, Frederiksberg, Ålborg, Vejle, Esbjerg og Kolding. At valget bl. a. faldt på Kolding, skyldtes uden tvivl vores dynamiske mejeridirektør Carlo Bæk, der forstod at tale sin bys sag og også at give et initiativ en grundig opbakning.

Formålet med Karolines Mælkepopper var på den ene side at lave alkoholfri ungdomsrestauranter, hvad der givet var et behov for, og ved siden af at gøre propaganda for mælkeprodukter. Popperne blev indrettet meget lækkert, arkitekttegnede, og der blev ikke spa-

ret på noget m.h.t. udstyret, hverken hvad angik maskiner til fremstilling af de forskellige milkshakes som udstyret til afspilning af musikken. Simpelt hen det bedste, der kunne fås for penge.

Den daglige forretning skulle forestås af en forretningsfører, og et lykkeligt valg faldt her i Kolding på Lizzi Mathiesen. På en eller anden dunkel måde kom Dreschel i forbindelse med mig og foreslog mig at blive underholdningsleder. Jeg var på den tid lærer på Sct. Nicolai skole, og ved siden af fælleslærerrådsformand og medlem af børne- og ungdomsværnet, så selvom jeg syntes, at det lød interessant, besluttede jeg mig til at sige et afgjort nej tak til tilbudet, da jeg skulle møde Dreschel og Tørk Haxthausen på Saxildhus. Det vil næppe undre nogen, der kender de herrer, at det tog dem mindre end 8 minutter at overtale mig, og at jeg gik hjem fra dem fyldt med begejstring og forventning. Dog havde jeg stillet én betingelse, – jeg skulle ikke være underholdningsleder, men medlem af et team. Vores opgave skulle være at lave forskellige arrangementer for de unge, hjælpe med at få det hele til at glide og måske også hjælpe de unge, der havde vanskeligheder. Team'et

kom til at bestå af en kvindelig klubmedarbejder, en journalist, en yngre lærer og mig.

Så oprandt den store dag. Borgmesteren var til stede og skålede i milkshake, nobiliteterne applauderede, alt tegnede lyst, og så lå en hverdag foran os.

Vi fik fra begyndelsen af godt besøg og blev hurtigt tilflugtssted for blandt andet en flok unge, hvoraf nogle tidligere havde gjort tilværelsen broget for beboerne omkring en kaffebar i Søndergade.

Dreschel havde givet én forskrift for livet i Poppen: De unge mennesker er almindelige, pæne unge mennesker, når de bare får uniformen, dvs. læderjakken, af. Derfor var der garderobevang.

Den linie, Dreschel havde udstukket, harmonerede godt med de erfaringer, jeg havde gjort i forbindelse med starten af Socialt Boligbyggeris ungdomsklubber i København, dengang, da man talte meget om klubberne som »de varme gadehjørner«, et sted, hvor unge kunne mødes i uforpligtende fællesskab. Vores team fungerede imidlertid ikke særlig godt. Læreren så vi kun et kort glimt af ved indvielsen, men trods flere opfordringer viste han sig ikke mere i Poppen. Dog huskede han at hæve

sin løn nogle måneder, indtil den blev stoppet. Klubdamen var en passioneret tilhænger af disciplin og søgte at lære os, hvorledes unge mennesker skulle behandles og efter at have forladt os i krænket protest, karakteriserede hun ved et såkaldt samarbejds møde Poppen med ordene: »Enhver by må have en kloak«. Journalisten havde den bedste vilje af verden og gjorde sit bedste, men det er ikke altid nok.

Man må gøre sig klart, hvem nogle af de unge var og hvordan, de havde det. Når de sad med læderjakken på, var det en beskyttelse af den identitet, de kæmpede så

bravt for at få, og når de slentrede ind i poppen, bredbenede som bifens westernhelte og »HELLS FELLOWS« i rødt cykellak på ryggen, var det en rørende appel om accept, der fortalte en masse om den unges behov og drømme. Det kunne ikke nytte, at man gik hen til dem og sagde: »Se så at komme ned i garderoben med den læderjakke. Du må ikke have den på her!« Det var at provokere ham, at sætte ham i en situation, hvor han ville tabe ansigt overfor kammeraterne og pigerne, hvis han opførte sig som den lydige og artige dreng, Hvis man derimod gik hen og sagde: »Pyh, her er sør-

me varmt i aften. Desværre er der vist ikke plads i garderoben lige nu, men der er nogen, der er ved at gå, så hvis du kigger ned om 7 minutters tid skulle der nok være mulighed for en bøjle«. Så kunne man gå sin vej og siden vogte sig for at kigge derhen og være sikker på, at om lidt ville fyren rejse sig og hænge jakken ned.

Efter at team'et, hvoraf et medlem ville regere med karantæner, et andet aldrig viste sig og et tredje blev truet med tæv af de unge, var opløst, gik det fint. Æren herfor tilkom 100 % Lizzi Mathiesen og hendes nærmeste hjælper Gerda Dulkiewicz. Disse to kvinder viste

sig at være i besiddelse af en naturlig pædagogisk indfølelse og forståelse for omgangen med unge mennesker og en smittende humor, der gød olie på manganen en konflikt under optræk, og dertil kom, at Lizzi Mathiesen havde en latter, der kunne få ruderne til at klirre hele Låsbybanke rundt og endog overdøve musikken, der ellers var høj nok. Lizzi Mathiesen var meget bevidst m.h.t. sit arbejde, og blandt andet håndhævede hun, at gardinerne altid skulle være trukket fra, således at man udefra kunne følge, hvad der foregik i Poppen.

Og der foregik jo en hel del. Dels havde vi hver uge pladepræsentation – dette var før program III udfoldede sig for alvor, – vi havde pladekonkurrencer af forskellig slags, – vi indtalte nyhedsbånd, der iøvrigt kørte i popperne over hele landet som en særlig Kolding-service. Vi fik indrettet lokalerne ovenpå med en lille scene, hvor vi afviklede forskellige initiativer, en filmklub (16 mm), som vel egentlig var udgangspunktet for den nuværende Kolding Filmklub; vi havde en studiekreds over musikformer, holdt børnefester, diskussionsaftener og på Mathies' initiativ bl. a. en form for erhvervsvejledning. Poppen stod også som arrangør af koncerter; vi lancerede Peter Belli på disse breddegrader under vældig opmærksomhed og to betjente til at regulere trafikken forbi Poppens smalle hjørne i Blæsbjerggade. Peter Belli blev Poppens synderlig gode ven, og vi forsynede ham med bugnende madpakker, da han på et tidspunkt sad i Kolding arrest som gidsel for det ny hashysteri, der, som det hed i retsberetningen, tillagde ham et særligt ansvar som ungdomsidol. Vi havde en mægtig koncert i K.I.F. hallen foråret 1966 med Brian Poole and his Tremeloes og masser af små hysterisk grædende nymfer. På det tidspunkt havde et ung-

dommeligt publikum provokeret af parkbetjente smadret inventaret i Tivolis koncertsal i forbindelse med en Rolling Stones koncert. Jeg havde derfor i forvejen nogle svære forhandlinger i Århus om ansvaret for møblementet, men arrangementet blev afviklet med fysisk støtte af store brede mænd fra kegleklubben og med et løfte fra Brian Poole om, at han ikke sprang ned fra tribunen til de hulkende nymfer. Jeg kom ude fra byen fra en byrådssammenkomst i mit bedste tøj og af uforklarlige grunde med en bidetang i jakkelommen. Stemningen var på kogepunktet, lempeligt holdt i skak af keglemændene, men da Brian Poole under et lille stykke kammermusik »Touch Me« blev overvældet af følelserne og sprang ned til småpigernes orgasmer, gik salen amok. Brian Poole dansede frem med lange glidende skridt i midtergangen, og de billige pladser bag i salen rullede frem som en vesterhavsbrænding. Af helt uforklarlige grunde gik hans mikrofonledning imidlertid pludselig over, og dermed gik gassen af ballonen i alleregentligste forstand. Han var rasende! Det var en dejlig og uforglemmelig aften.

En af mine store oplevelser i Poppen var en aften, hvor vi skulle have haft et orkester fra Sjælland. Imidlertid brød deres bil sammen på Fyn, og så stod vi der med solgte billetter og masser af forventningsfulde unge. Lizzi Mathiesen vidste imidlertid altid råd og fik fat i et udmærket lokalt orkester, der kun led under den momentane mangel, at deres trommeslager havde vagt på Telegrafentil kl. 23. Men de havde trommesættet med, og jeg bad selvfølgelig om at få lov til at lege med. Jeg har i sin tid lært at slå på liltromme hos den kgl. livgarde, og bongotromme havde jeg lært hos Bernhard Christensen. Dertil havde jeg en hemmelig drøm om at komme til at spille i band. De

unge troede først, at det var min spøg, derpå at de stod overfor et fremskredent tilfælde af præsenilitet – oldingen var jo lektor, byrådsmedlem og i repræsentantskabet for Sønderjyllands Symfoniorkester. Da ingen kunne tage dét alvorligt, gav de efter og lod mig lege med. Jeg havde nogle pragtfulde timer indtil deres egen percussionist dukkede op, og jeg opnåede endda at blive rost for mine soluer af disse tolerante og overbærende unge mennesker.

Således gik dagene og især aftenene med stor glæde og ro og tilfredshed. Om eftermiddagen kom en del teen-age-piger, der fik penge for at gå tur med folks småbørn, og vi måtte indrette et legehjørne med bamser og Lego til småbørnene. Om aftenen var der i almindelighed godt besøg, og de problemer, der havde været lige i starten, var væk som dug for solen. Tværtimod var de barske læderjakker blevet den faste stamme, der hjalp vore piger med at slæbe tunge kasser, skiftedes til at passe musikanlægget og til at holde orden på de aftener, hvor der var arrangementer, der trak ekstra mange til. Til gengæld havde de det beskedne privilegium at måtte gå i køkkenet og sidde ved det lille bord derude og drikke kaffe ad libitum.

Omsætningen kunne godt have været bedre. Der er det særlige ved mælkedrinks, at de indeholder en masse proteiner, og proteiner mætter, og havde man drukket én shake, havde man fået nok for den aften, i modsætning til øl, der giver tørst og hvor den ene øl kalder den næste med sig osv. Imidlertid var vores økonomi knap så dårlig, som rygter og ønsketænkning påstod.

Byen var nemlig ikke særlig begejstret for Mælkepoppen, og snakken løb, efter princippet, at man havde hørt om én, der kendte én, der havde læst om én, hvis fætter

kendte én, hvis onkel havde set et billede af Tordenskjold.

Vi blev anklaget for, at de unge mennesker ikke kom i ungdomsklubberne, men gik ned til os i stedet for, og at karantænevåbenet dermed mistede sin værdi som middel til at opretholde den værdifulde disciplin. Langt hen i 1966 kunne man høre byrådsmedlemmer beklage sig over, at kommunen understøttede sådan et foretagende, til trods for at Mælkepoppen *aldrig* fik *noget* form for støtte fra kommunen, hverken moralsk eller økonomisk.

En sommer midt i 60'erne gik det for alvor løs i Koldings gader. Baggrunden var, at tyske læderjakker, halvstarke, på knallerter havde slået sig ned på campingpladser ved Fredericia, medbrin-

gende masser af spiritus og ude efter, hvad man i tidens sprogbrug nænsomt betegnede som friskt kørvel. Måske var der blandt pigerne på de kanter en vis svaghed for det fremmedartede, – i det mindste rykkede de fredericianske rockere ud med Olaf Rye i tanken og cykelkæder i hænderne, og efter et større slag måtte de halvstarke fortrække sydpå og nåede til Kolding, hvor der var forhøjet beredskab. Fredericianerne havde stadig noget at hævne, og i nogle aftenlige gadeslag i Kolding, hvor der bl. a. blev antændt benzinbål i gaderne til kildrende fryd og forargelse for en tusindtallig tilskuerskare, var deltagerne hovedsagelig tyskere og fredericianere. Før slaget brød løs, ringede fru Mathiesen til politiet og aftalte, at vi luk-

kede Poppen så længe den malør stod på, således at vi ikke ville kunne komme til at fungere som base eller hellested for trætte kombatanter. Poppen var således slet ikke part i slaget, der alligevel i byen og pressen blev omtalt som balladen ved Karolines Mælkepop.

Vi havde i Poppen det bedste forhold til og samarbejde med politiet, og det betød, at da vi i 1967 søgte om udvidet åbning om lørdagen fra kl. 24 til kl. 01, var man meget positiv og bevilgede det straks. Desværre foreslog man også fra politiet, at vi for det gode formåls skyld skulle søge økonomiudvalget om fritagelse for bevillingsafgiften på 500 kr., og det gjorde vi så. Sagen var, at kl. 24 var meget tidligt at lukke sommeraftener, og at de unge, når vi lukkede, gik på restauranter, hvor der udskænkedes spiritus. Økonomiudvalget var imidlertid af en anden mening og svarede på ansøgningen, at man tværtimod havde bedt politimesteren undlade at give os den ønskede ekstra lørdagstime. Jeg talte med borgmesteren om sagen, og han hørte venligt og tålmodigt på, men ikke efter, og da jeg med beværterloven i hånd rejste sagen i byrådsalen, fik jeg at vide, at de unge mennesker kun havde godt af at gå i seng kl. 24 lørdag aften, og at det iøvrigt ikke var tilladt at udskænke spiritus til unge under 18 år, så det skete ikke, – i det mindste ikke i Kolding. Med dette festlige udsagn fra sædvanligvis velunderrettet kilde, endte debatten. Vi skulle fremdeles lukke kl. 24 på lørdage til almindelig glæde for kvarterets værtshuse.

I midten af 60'erne kom narkotikaen, dog i begyndelsen først og fremmest som en rygtebølge. Der gik frasagn om, at hele gymnasieklasser sad høje og udslukte af kaktusfrø og ristede bananskræller for ikke at tale om hash uden at kunne svare på de simpleste spørgsmål om Kierkegaards angst

Mælkepoppen på hjørnet af Blæsbjerggade og Låsbygade.

eller 5'te deklination og Keplers love. Rygterne placerede hurtigt Poppen i focus, og af byrådskolleger blev jeg foreholdt, at de unge mødtes i Poppen og røg hash, »for hvad skulle de ellers komme der efter?« Nu havde en mindre gruppe af psykologer, Karen Berntsen og John Andersson m. fl. førend det for alvor blev aktuelt herhjemme, med baggrund i erfaringer fra Sverige, hvor narkotika og sniffing har været et problem siden den 2. verdenskrig, holdt studiegrupper og seminarer, og jeg kunne herudfra bl. a. fortælle, at hashrygning gav en overordentlig karakteristisk lugt, og at der ikke blev røget hash i Poppen. Dernæst hævdede man, at Poppen var udsalgssted for hash, hvilket jeg ligeså klart kunne tilbagevise, da Lizzi Mathiesen og jeg i projektørernes klare skær havde godt indblik med, hvad der foregik i Poppen og dertil en fortræffelig hjælp af de unge, der ikke ønskede Poppen infiltreret med hash. Endelig påstod man at Poppen var det sted, hvor de unge mennesker mødtes, før de gik hen og foretog selve handelen andre steder. Rygterne gik, og jeg blev sågar ringet op fra København af en af mine gamle venner i ungdomsklubbevægelsen, dergrinende og noget forundret spurgte, hvad jeg egentlig gik og lavede i Kolding, for klubfolk fra hele landet havde været til møde, og dér havde en fremtrædende lokalpolitiker udråbt mig til offentlighedens fjende nr. 1 og sagt, at det ikke var nemt at bekæmpe narkotikaens færer med en børneværnsformand, der gik ind for anvendelsen. Som et udtryk for stemningen kan jeg nævne, at på et møde om narkotika, afholdt af Vejle Amts Børneværnsforening, fortalte politiets ekspert på narkotikaområdet, at antallet af brudte lærekontrakter i Kolding var steget til 40 % på grund af hash. Nu vidste jeg, at landsgennemsnittet for brudte lærekontrakter gennem mange år

havde været 25 %, og da jeg som formand for arbejdsformidlingen undersøgte sagen i vores lærlingefdeling, viste det sig at Koldings gennemsnit endog var særdeles lavt, nemlig 19 %. Foreholdt disse tal svarede politiexperten at han mente at have hørt sine tal »et eller andet sted«, og det skinnede igennem, at mine oplysninger gjorde mig mistænkelig. Havde Christian d. 4's Lov mod Troldtøj fra 1617 stadig været gældende, var såvel Lizzi Mathiesen som jeg havnet på bålet, men en blødagtig eftertid reddede os for den skæbne. Også Maren Splids blev brændt på grund af sladder.

Indgangskanalen for hash til Kolding var iøvrigt i de år en af vore mellemtekniske uddannelsesinstitutioner, der fik stoffet fra Esbjerg til en dagspris mellem 6 og 8 kr.

Medierne tabte imidlertid interessen for hash'en som det store dyr i åbenbaringen, og en mere saglig debat kunne føres om den uomtvistelige fare, der truer fra de hårde stoffer, men når jeg nu efter 15 år tænker tilbage på den diskussion, der blev ført om narkotika i midten af 60'erne, tror jeg, det bliver vanskeligt i dette århundrede at finde noget sagsområde, der her i landet i så høj grad er blevet drøftet på en baggrund af fordomme og uvidenhed. Det gjaldt selvfølgelig ikke alene Kolding.

Der var i slutningen af 60'erne påbegyndt forhandlinger mellem Mejerikontoret i Århus, der stod for Popperne landet over, og slagteriorganisationerne med henblik på et samarbejde til bedring af Poppernes rentabilitet og yderligere propaganda for dansk landbrug. Planerne var i virkeligheden en foregribning af Burger Kings Whopper-imperium, men dansk kvalitet på danske hænder. Kolding Poppen, som havde vist stor stabilitet med Lizzi Mathiesen som forretningsfører, var stærkt

på tale som prøveklud for eksperimentet, men sådan gik det ikke.

Et lokalt konsortium havde store planer på Låsbybanke og gjorde mange og forskelligartede forsøg på at erhverve bygningen og skabe uro omkring os. Således kunne man f. eks. en søndag læse i Jydsk Tidende, at Poppen skulle flytte ud til K.I.F. hallen, men Mejerikontoret kunne oplyse, at man der intet kendte til planerne, der var et ubeføjet udslag af lokale ønskedrømme. På Mejerikontoret i Århus var man ikke indstillet på hverken at lukke eller sælge. Konsortiet havde imidlertid sit mycelium langt ind i politisk indflydelsesrige kredse, og henvendelser om den bekymring, store kredse af borgerne nærrede ved den lastens hule, gjorde udslaget. I min urimelige naivitet søgte jeg ganske vist at forhale dødskampen bl. a. ved at få en sagkyndig læge fra Sundhedsstyrelsens Narkotikaudvalg over og se på vores forhold, men trods en kraftig anbefaling blev Poppen lukket definitivt i 1969.

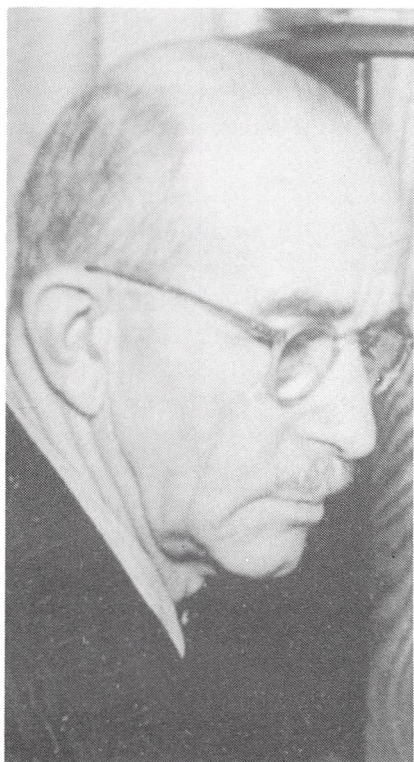
I lokalerne blev åbnet en restaurant med spiritusbevilling, og dermed var aktiviteterne på Låsbybanke bragt på et niveau, som kunne forstås og accepteres af borgere og byråd.

Som vor store digter sagde: »Øl er øl«. Skål for årets by!

Kolding 9. april 1940 og dagene derpå

Uddrag af T. E. Castbergs dagbogsnotater

Tycho E. Castberg (1885–1974) kæmnerfuldmægtig, formand for luftværnsforeningen og senere for luftmeldekorpsset. Leder af Kolding vagtværn 1944–45.

Dagbogsnotaterne, der er skrevet med blyant på en simpel notesblok findes i Kolding kommunebibliotekets lokalhistoriske samling. Her findes også dagbogsnotater fra 1944 og 1945.

9. april 1940: Ellen kom ind og vækkede mig kl. 6. Store tyske flyvemaskiner kredsede ganske lavt over byen. Ellen havde hørt dem og set 3, jeg fik ikke straks øje på dem fordi de gik så lavt – endelig så jeg 3, næsten i horisontlinien, uhyggelige stålgrå. Om aftenen havde jeg netop sagt »Hvad gør Tyskland nu efter at England har lagt miner ud ved Norges vestkyst« – svaret kom hurtigere end ventet. Allerede da jeg udtalte foranstående har de tyske tropper været på vej. Medens jeg klædte mig på hørte jeg stadig drønene af disse uhyggelige gæster. Ellen stod i havelågen og talte med fru direktør Nielsen og overbanemester Petersen, vore genboer og de fortalte, at Middelfart, Korsør, København, Tønder og Lillebæltsbroen var besat af tyskerne.

Kl. 7.30 ringede Jacobsen, om jeg ville komme ned på rådhuset. Kl. 8 var jeg på borgmesterkontoret. En kort tid var Jacobsen alene, så kom landsretssagfører Juhl, Einar Christensen og senere andre byrådsmedlemmer. Grøn proklamation læses.

Kl. 8.30 kom politimesteren og spurgte efter borgmesteren, der ikke var kommet. Politimesteren bad meddelt borgmesteren, at han ønskede borgmesterens nærværelse her snarest, da politipatruljen havde meddelt, at tysk indmarch i Kolding var umiddelbart forestå-

ende, og borgmesteren og politimesteren måtte modtage den tyske kommandør – dette skete dog ikke. Tyskerne besatte posthuset, telegrafanlægget, banegården og en kolonne fortsatte over Buen ad Fredericia til.

Nede ved politivagten her på rådhuset traf jeg kaptajn Schöller der meddelte om kampe ved grænsen: et par kompagnier af 4. bataillon var blevet revet op, tabet var ukendt.

Foran rådhuset talte jeg med flere – og rygterne begyndte at tage fat, der var kæmpet i Haderslev. 4 skudt – Englænderne var ved at landsætte tropper i Hirtshals osv. – Esbjerg bombarderet – forsøger at ringe til Flemming.

Disse dystre begivenheder bevirker, at man går rastløs rundt, hvad skal man gøre – kommer englænderne nu med bomber. Mødet i aften angående husvagter aflyses – en underlig, uvirkelig atmosfære, hvad vil regeringen – kommer der direktiver derfra, ligegyldigt, knugende uro, harme over forsømmelser – ikke græde over spildt mælk nu – men hvad skal man gøre?

Politikommisæreren kommer ind stærkt altereret, han var ved søndre bygrænse med 2 mand og møder først en afdeling dansk artilleri under vanvittig flugt tilbage gennem Kolding – underretter føreren om at fjendtligheden er indstillet, de næste, der kommer er 3

motorcykler med 3 mand i hver, som politikommissæren standser i den tro, at det er danske, men det er den tyske værnemagt og bøsse-løbene er varme endnu fra Haderslev og rettes med spændt hane mod politikommissærens bryst og i skrap tone falder korte spørgsmål, om Kolding er besat af militær, om der vil blive skudt, om han er øverste politimyndighed? Efter tilfredsstillende svar *afsikres* og politikommissæren slap med livet – han kunne lige så let have været skudt ned med det samme, det var yderst farligt at standse den tyske fremrykning på det tidspunkt, men skæbnen ville det heldigvis sådan – Kleberg var selvfølgelig stærkt påvirket, senere blev han taget op og kørt tilbage af en tysk officer i en efterfølgende vogn. Officeren forsikrede om Tysklands fredelige hensigter.

Lidt efter stod jeg og så ud af vinduet. 2 officersvogne og flere motorcykler standsede ved politivagten og Koldings fremtidige kommandant oberst (Mahler) ankom med afdeling og stab. Klokken var da ca. 11. Obersten blev modtaget af politikommissæren ved politivagten og ført op til borgmesteren, hvor landsretssagfører V. Juhl m.fl. byrådsmedlemmer stadig opholdt sig og hvor forhandlingerne nu begyndte. – Det er godt, at vi har en mand som Juhl, han forstår situationen og har tilstrækkelig sprogkundskab og optræden. Forhandlingerne forløb under venligste former. Obersten fremhævede de venskabelige hensigter og vi vor vilje til at efterkomme alle rimelige ønsker. Obersten fik kvarter i ligningskommissionens værelse.

Flyverne brummede til stadighed over os – i løbet af formiddagen trykkede jeg kaptajnløjtnant Petersens hånd – vi kunne ikke sige noget – ingen af os – jeg ville i al fald have fået vand i øjnene. Vi spiste frokost som sædvanligt uden appetit. Der var næsten intet

at bestille på kontoret. Jacobsen overdrog mig at tilse rådhusets mørkelægning, det var rart at komme til at virke med noget – Flemming ringede fra Esbjerg, hvorom rygterne også havde meldt om bombardement, at alt var i orden, dog lå der i havnen 16 tyske krigsfartøjer både store og små.

Da jeg kom hjem om aftenen gik jeg straks i gang med mørkelægningen, og det tog hele aftenen. Kl. 12.30 hørte jeg radioens udsendelse om kongens proklamation og regeringens proklamation om mørkelægningen.

Efter mørkets frembrud kl. ca. 9.00 gik jeg ned for at efterse rådhusets mørklægning og den var i orden. Foran politivagten traf jeg politimesteren, politikommissæren og brandinspektøren, men der var intet nyt – hvorefter hjem igen. Pressens radioavis – proklamationen – hele landet er nu besat – og Norge vist nok også, dog skal der være ydet modstand flere steder i Norge.

10. april 1940: På kontoret til normal tid. Besøg hele formiddagen. Ingeniør Andersen, overlærer Nygaard, frk. Eff, Oluf Rasmus-

sen m.fl. Så godt som ingen ekspeditioner. Folk har andet at tænke på. Klokken 15 besøg af revisor Frandsen og politikommissæren med hvilke jeg drak eftermiddagskaffe. Kl. 16 ovre på Almenskolen og anviser tyske befalingsmænd lokaler for stabens kvarter.

Kl. 20 kørte Kleberg og hans 2 sønner og jeg ud over Nr. Nebel- Billund-Grindsted og tilbage, dels for at prøve at køre med blændede lygter og dels for at efterse mørkelægningen – en yderst interessant tur. I Grindsted var der 15 tyske soldater, der fik *mad* så det klodsede – mødte mægtige kolonner artilleri og træner fra Bramdrup til Kolding. Hjemme kl. 1.

11. april 1940: Besøg af A. Rasmussen, der ligesom ingeniør Andersen i går aflagde beretning om kursus for instruktører på Bernstorff slot, der blev afbrudt af situationen. Rasmussen fortalte også om sine oplevelser m.h.t. besættelsen af København. Rygter om søslag fra Sild til Tromsø – engelske kampe i Norge – bombardement af Esbjerg – talte med Flemming – passer *ikke*, alt i orden i Esbjerg. Rasmussen viste sine læ-

9. april 1940. Sønderbro.

9. april 1940. Buen, Munkegade.

rebøger fra kursus og vi drak kaffe sammen.

Fik masonitplader til mørkelægning af små vinduer hjem. Ellen og jeg en tur nede i byen om aftenen.

12. april 1940: Stadig forskellige rygter om forholdene i Norge – hvad er til at tro? Man forstår ikke, at myndighederne, regeringen og byrådet ikke gør noget for beskyttelse af civilbefolkningen, nu er der da ikke noget at skjule og der er da endnu større chancer for et bombardement end tidligere – hvor er det rædsomt og håbløst det hele med sådanne ledere. Borgmesteren kaldte mørklægningen »narrestreger«, da jeg i tirsdags henvendte mig hos stadsingeniøren om assistance, det er betegende.

Kl. 13 fik jeg ordre til at indkalde luftværnsudvalget til møde den 13. kl. 11. Nu har ministeriet dog endelig givet besked om at indrette beskyttelsesrum.

13. april 1940: Kl. 11. Udvalgmøde, et vist alvorsspræg. Borgmesteren aldeles upåvirket og uden virkelig forståelse, syntes vist, at der hvilede et lidt komisk skær over situationen – noget i retning af hans indstilling over for militære foretagender.

Flemming kom fra Esbjerg til assistance i banken her. Bodil senere på dagen. Stemningen i Esbjerg er som her. Rygterne svirrer stadig. Der øves kritik mod den danske soldat fordi han gik tilbage og ophørte med forsvaret. Kongen og regeringen har officielt erklæret, at ansvaret lå hos dem. Når en gang dette er overstået vil der komme et opgør mellem de nuværende magthavere og så . . .

14. april 1940, søndag: Stærkt snefald. En formiddagstur rundt og talte med direktør Grønborg – nogle officerer på Staldgården, der var ved at sende mandskabet hjem. Derefter talte jeg med From fra kontoret. Tur om eftermiddagen, talte med Møller på Domhuset og mente at høre kanontorden i N-Ø retning. Visit af bank- Andersen og fru Andersen. Fulgte Flemming og Bodil til banen, nu regner det. Ing. Christoffersen til passiar. Kaptajn Schøller opfordrede mig til at overvære »Tag flaget«.

15. april 1940: Kl. 8.30 på pionerkompagniets lejrplads ved havnen, overværede sammen med flere den sidste parade! Talte med skildvagter – kaptajn Schøller var meget afholdt, uendelig vemodigt.

– En færge er mineramt, en masse rygter – trykkende atmosfære – hvad går vi i møde.

Gennemgik sammen med brandinspektøren luftværnsfilmen til onsdag. Hjemme tænker jeg på at opsætte en kakkellovn af en eller anden form. Sad hjemme hele aftenen.

Foreslog politikommissæren plan om indkvartering på pigeskolen.

16. april 1940: I dag 8 dage siden! Ude at se på kakkellovn og tilflugtsrum hos fhv. overpostbud Nielsen.

På borgmesterkontoret drøftes plan om at samle indkvarteringen på et sted og denne plan synes at kunne gennemføres. Ellers går alt sin vante gang – man akklimatiseres. Richter skrev et indlæg i Holstebro Dagblad, som blev aftrykt her i Folkebladet, udmærket, jeg er helt glad ved at kunne regne ham til mine gode bekendte. Sad hjemme.

17. april 1940: Det er underligt at være helt udenfor, helt uden forbindelse med verden, hvad sker der i Nordjylland? måske intet! i Norge? Lunderskov? Finland? – Hvad har Chamberlain sagt til Skandinavien besættelse? Hvad mener verden om den danske regerings heltemodige optræden og benyttelse af kongen. Stakkels ham, det har han ikke fortjent – men med den samling slapsvanske skulle det jo gå sådan.

Jeg mødte hr. Hj. Pihlmann i dag, formand for (Dansk Arbejdsmandsforbund). Hvad er formålet for et lands regering? er det at bevare landet frit og selvstændigt eller er det at bevare velvære for en del af landets beboere og så når nogen tager landet i besiddelse sige – kongen og regeringen har bestemt sig – så har regeringen brug for kongens navn – popularitet – hvor er det synd for kongen, men hans modige rideture gennem byen viser hans rolige optræden og at hans samvittighed er i orden.

Koldingegnen ca. 1700

Et prospekt i det danske Rigsarkiv

af *Thelma Jexlev*

Det kort over Koldingegnen som skal beskrives i det følgende er en vandfarvetegning med grønt i flere nuancer, blå og rødt som dominerende farver. En ret svag gul farve er anvendt i bundfarvelaveringen og som tage på en del bygninger »på landet« – bymæssige bebyggelser, kirker og herregårde er røde. Til konturerne er anvendt det samme sorte blæk som til de få forekommende navne.

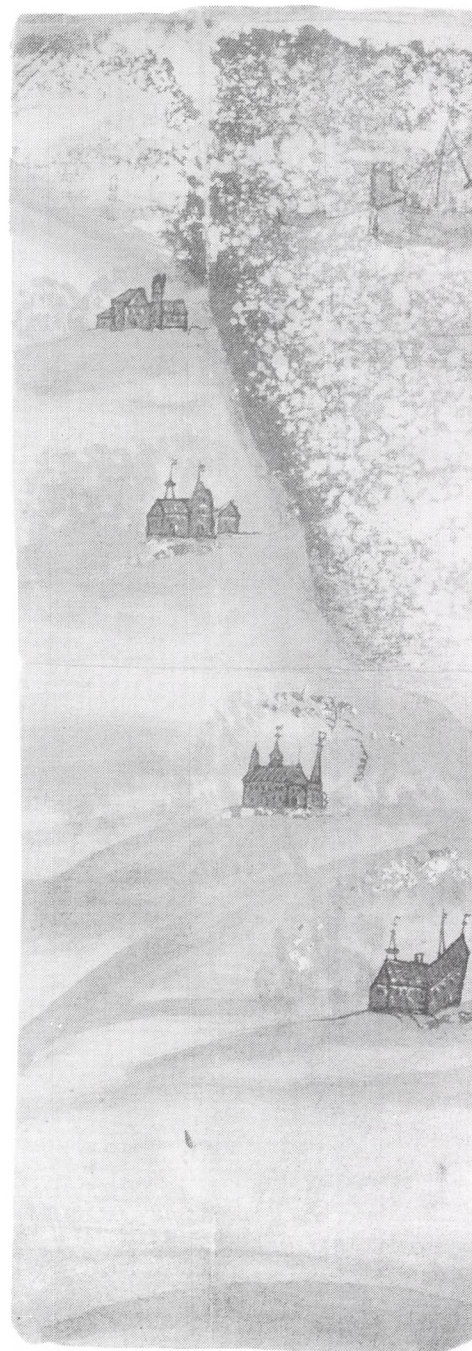
Tegningen måler ca. 52 cm i bredden og ca. 37 cm i højden, idet der er tegnet helt til papirets kant. Papirkvaliteten er ikke særlig god, og tegningen er derfor flosset i kanten og helt slidt i stykker langs midtfolden på begge led. Der er ingen sikre vandmærkespor eller påskrifter bagpå, der kan sige noget om alder, oprindelsessituation eller formålet med tegningen. Bagpå står kun »Landkort«. Hvorfra og hvornår den er kommet til Rigsarkivet vides ikke.

Kartografisk er tegningen meget primitiv og det umiddelbare indtryk støttet af den gammeldags skibstype med den meget høje agterstav, peger nærmest mod første halvdel af 1600-tallet. Denne datering er imidlertid umulig p.g.a. tegningens indhold.

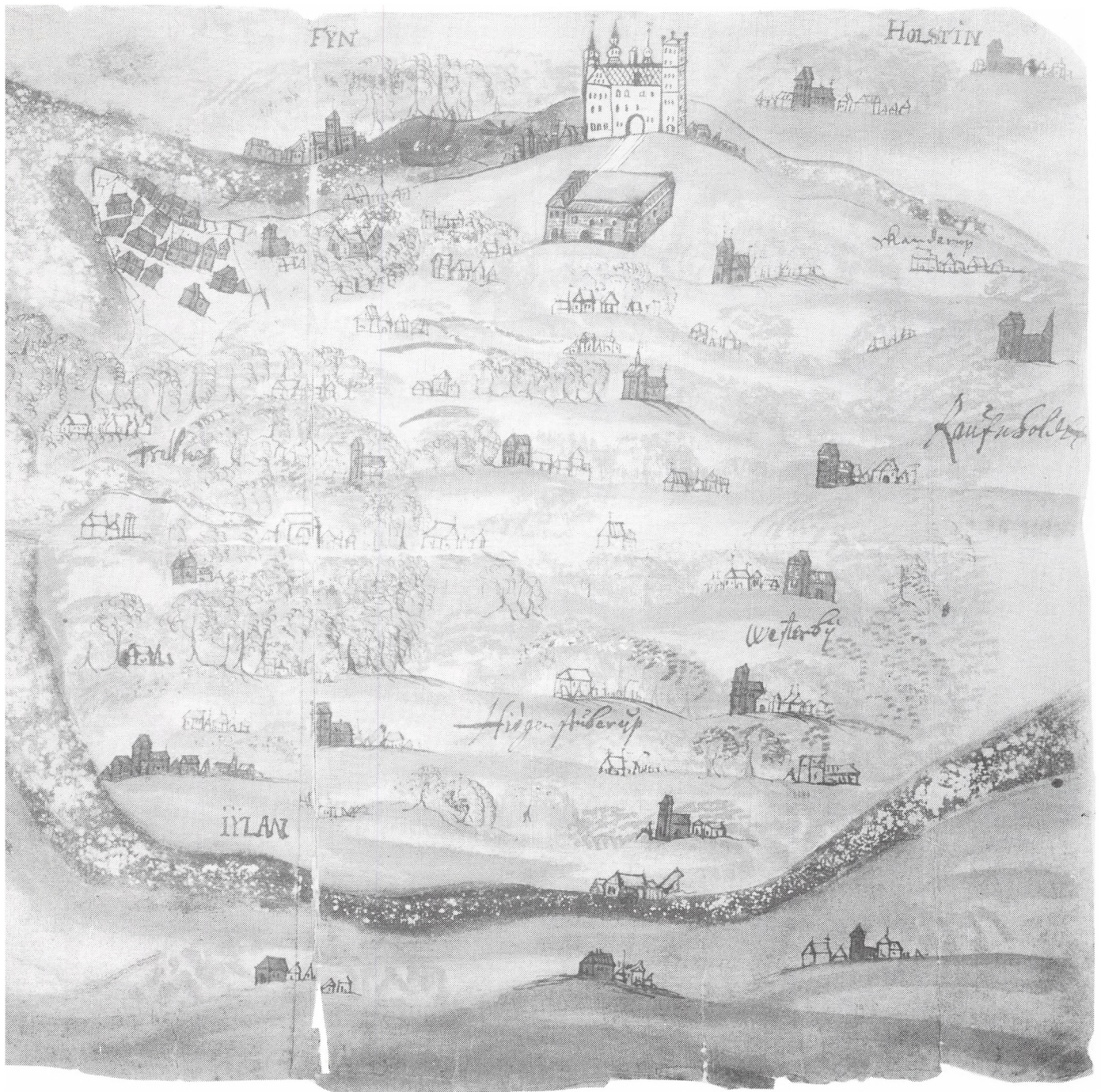
Blandt de bymæssige bebyggelser, som omfatter Middelfart, Kolding og Vejle markerer Frederiksodde/Fredericia sig tydeligst, og linierne udenom antyder en befæstning også mod søsiden. Den var planlagt under svenskekrigene, men blev først gennem-

ført i 1660'erne. Desuden fremtræder Koldinghus Staldgård tydeligt som et trefløjet kompleks af stenhuse, ikke bindingsværk. De grundmurede staldgårdsbygninger blev i følge P. Eliassens Koldingbog opført i 1670'erne og næppe afsluttet førend midt i 1680'erne. Ser vi på selve Koldinghus er der en markant modsætning mellem den røde staldgård og det hvide slot, men desværre ved vi ikke, hvornår Koldinghus fik sit hvide ydre. De bogstavformer, der er anvendt på kortet, kan dog næppe være ret meget yngre end år 1700.

Et kort fra o. 1700 må under alle omstændigheder påkalde sig interesse. Bortset fra nogle fæstningskort og rene byprospekter har vi yderst få kort bevaret fra den periode. At Koldinghus med Staldgården er centralt placeret i tegningen forekommer naturligt, derimod virker det bagvendt, at der er vendt op og ned på nord og syd, således at Fyn og hertugdømmerne er øverst på kortet og Vejle å nederst, mens Lillebælt ligger til venstre og det indre af Jylland til højre. En sådan drejning af kompasset på 180° kendes dog også fra andre kort, men de tre landsdelsnavne FYN, HOLSTIN og IYLAN virker både ved deres placering og i sig selv lidt underlige. De leder tanken hen på muligheden af en eller anden form for et trykt forlæg. En undersøgelse af kortene i Rigsarkivets 3. afd., Forsvarets Arkiver (tidl.: Hærens Arkiv) syntes at give positivt resultat.

Her fandtes som løsblad et kobberstik af området Middelfart–Kolding–Frederiksodde, som vi ser de svenske stillinger i efteråret 1657, tegnet af Erik Dahlberg. Den berømte svenske artilleriofficer (1625–1703) er idag især bekendt for sine topografiske arbejder. Hans hovedværk »Svecia antiqua et hodierna« udkom først efter hans død, mens mindst et halvhundrede af hans »historiske« tegninger blev stukket i Paris i

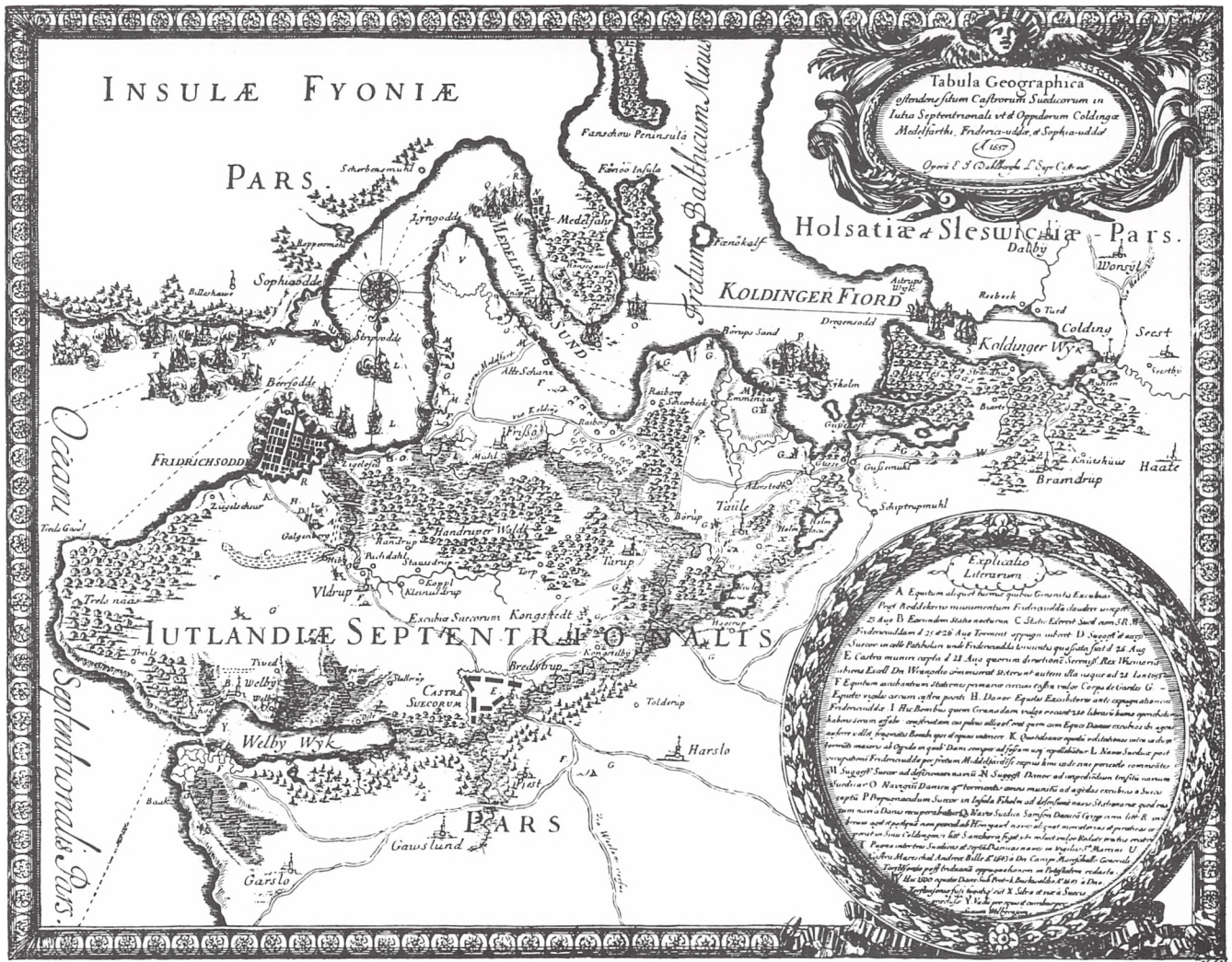
1680'erne og benyttet i Samuel Pufendorfs store værk om Karl X Gustav, hvis latinske originaludgave udkom i Nürnberg 1696, mens franske og tyske oversættelser kom sammesteds året efter. En ny latinsk udgave med de samme illustrationer udkom 1729 hos en anden bogtrykker.

Forskellen mellem Dahlbergs kort og den lavede tegning er umiddelbart nok større end lighederne. At begge har vendt op og

ned på nord og syd er ikke nok til at forudsætte afhængighed, men der er visse detaljer, der indikerer, at tegneren af Koldinghus-kortet må have set Dahlbergs kort, som dog har en anden afgrænsning. Det tager en stribe med syd for Kolding, men standser mod nord ved Rands fjord (kaldet Vejlby vig) og går ikke længere ind i landet end lige akkurat til Kolding. Placeringen af de tre store stednavne og tegningerne af skibene

peger mod en vis afhængighed. Teksten »Holsatiæ et Slesvicæ Pars« kan forklare, at der på det danske kort står »Holstin« og ikke som venteligt »Sleswik« eller »Hertugsømit«.

Mens de geografiske forhold på Koldinghus-tegningen er ret forvansket eller forgrovet, f.eks. fortsætter Kolding og Vejle fjord som brede fjorde ind i landet i stedet for som åer, så er Koldinghus med staldgården opfattet ret korrekt,

Erik Dahlbergs kort, 1657.

selv om »Kæmpetårnet« er trukket for langt frem. Ligeledes er de fire herregårde nord for Vejle fjord opfattet udpræget individualistisk, det er dog ikke helt let at identificere dem med sikkerhed, to af dem er utvivlsomt Rosenvold og Tirsbæk.

De med almindelig skrift skrevne stednavne: Trellnæs – Hjøjen Stuberup – Westerby – Raufns-holdt og Skanderup har ligesom intet fællespræg, der kan fortælle os, hvad meningen har været med den dekorative tegning, den er næppe lavet for privat fornøjelse skyld. Arkivar Jørgen Nybo Rasmussen har udkastet den teori, at

kortet skulle have forbindelse med oprettelsen/omordningen af rytterdistrikterne, da det aftegnede område nogenlunde svarer til Koldinghus rytterdistrikt efter 1716. Landsbynavnene Skanderup og Ravnholt skulle da angive distriktets vestgrænse.

Det kunne forklare Koldinghus' dominerende placering, men så vidt jeg ved, kender man intet tilsvarende andet steds fra. De »rigtige« rytterdistriktskort er jo ca. 50 år yngre. Men måske er det umagen værd at se lidt nærmere på, om landsbyen Stubberup i Højen sogn har nogen særlig betydning i forbindelse med rytterdistriktet.

Note:

Det gengivne prospekt har tidligere været indordnet i Rigsarkivets »Danske Samlinger« som nr. 562a og er derfra flyttet til »Topografisk Samling på Papir«, Koldinghus, men er nu anbragt i Rigsarkivets Kort- og Tegningssamling. Tegningen ligger i et blåt konceptark med påskrift fra 1. halvdel af 1800-tallet:

Et haandskrevet Kort fra Slutningen af de 16de Aarhundrede (gennemstreget og over linien med afvigende hånd erstattet af 17de Aarh.) over Egnen nordost fra Kolding, med en lille Afbildning af Kolding Slot.

Hans Hansen Sølvsmedie A/S

1906–1981

Af Poul Dedenroth-Schou

Den 19. juni 1906 kunne Koldings indbyggere læse denne annonce i de lokale aviser:

»Kolding ny Juveler- & Guldsmedeforretning Jærnbanegade Nr. 1b. Onsdag den 20. Juni aabner undertegnede en velassorteret Guldsmedeforretning. Stort Lager i Guld-, Sølv-, Plet- og Nikkelvarer. Forgylning, Forsølvning og Reparation udføres godt og billigt. Ved rimelige Priser haaber jeg at vinde det ærede Publikums Velvilje. Ærbødigst Hansen, Guldsmed«.

Indehaveren af den nye forretning var kun 22 år gammel og måtte låne sin moders navn, Kristiane Marie Hansen, til borgerbrevet. Samme navn indførtes i guldsmedelaugets stempelregister. Guldsmeden i det lille værksted bag butikken i Jærnbanegade var Hans Hansen, og inden sin død 1940 viste han omverdenen, at også hans eget navn havde indhold og betydning.

Hans Hansen fødtes i Bogense i 1884. 4 år gammel mistede han sin fader, garver Carl Hansen, og moderen sørgede for hans videre opvækst og uddannelse. 1898 flyttede hun til Fredericia, hvor Hans Hansen, der ville være sølvsmed, kom i lære hos C. M. Cohr på sølvvarefabrikken, der var grundlagt 1887. I 1903 udførte han sit svendestykke, et matteret og delvis forgyldt fiskesæt. Han fortsatte

*Sølvsmed Hans Hansen (1884–1940).
Maleri af Anton Schrøder.
Morten Juhl foto.*

hos Cohr endnu tre år, indtil han flyttede til Kolding for at åbne guldsmedeforretning.

Efter tre års virksomhed i Kolding var forretningen så indbringende, at den unge Hans Hansen kunne gifte sig, og 1909 købte han en ejendom i Kollinsgade, der indrettedes til bolig og værksted med plads til to svende. Allerede 1910 købte han imidlertid et gammelt hus i Østergade, nr. 3, hvortil nu butik, værksted og bolig flyttedes.

Den begyndende mekanisering i sølvsmedebranchen trængte langsomt, men sikkert ind i Østergade. En gammel, primitiv faldhammer opstilledes i gården til prægning

Hans Hansens butik, Østergade 3, omkring 1930.

Bestikværkstedet på H. C. Petersensvej omkring 1930.

af de allerede udhamrede sølvemner. Værktøj til prægningen fremstillede værkstedet selv efter 1915, idet der dette år ansattes en tysk stålgravør.

Der gik dog ikke mange år, før end forholdene i Østergade blev for trange til værkstedet, der efterhånden antog karakter af fabrik. 1917 flyttedes produktionen til Mazantigade 10. Butikken forblev i Østergade, hvor den endnu findes; dog udvidedes den i 1929 med nabohuset nr. 5. I Mazantigade 10 udskiftedes faldhammehammeren med smediens første presse, der i øvrigt har været i brug til vore dage.

Virksomheden voksede stadig. Hans Hansen var rastløs. Der skulle ske forandringer. I juleferien 1923 flyttede fabrikken igen. På slæder førtes værkstedets maskiner fra Mazantigade til en ny fabrik på H. C. Petersensvej. Nye maskiner kom til; den hidtidige håndpolering afløstes af polérmaskiner. Endnu en gang flyttede Hans Hansen sin fabrik. 1936 erhvervedes ejendommen Mazantigade 2, et gammelt garveri, der ombyggedes til sølvvarefabrik. Med senere ombygninger i 1959

og 1965 fandtes fabrikken i Mazantigade 2, indtil man i 1980 modstræbende flyttede til industri kvarter nord, til Platinvej 29.

Hans Hansen var uddannet bestiksmed og arbejdede med bestik hele sit liv. Yderst sjældent har han forsøgt sig som korpusmed. Da sønnen Karl Gustav Hansen, født 1914, i 1930 skulle i lære, ønskede Hans Hansen ham ud-

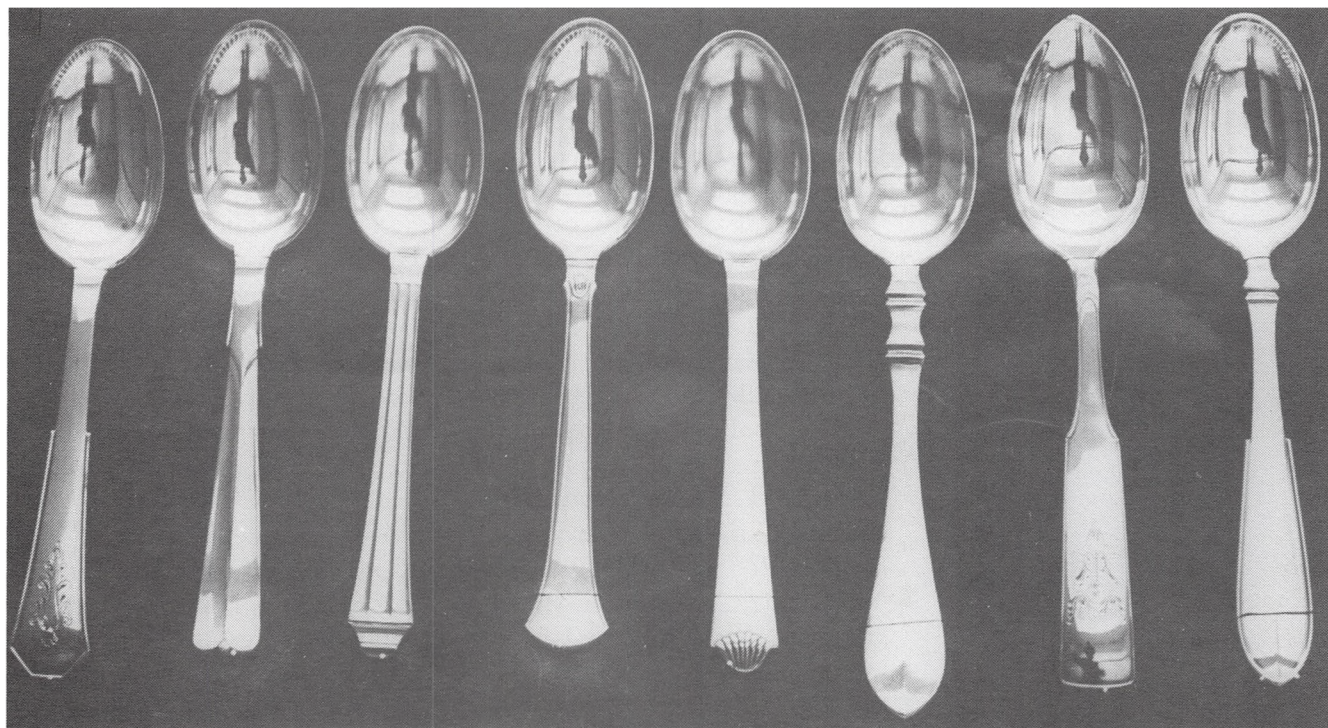
lært som korpusmed, hvorfor der i bagbygningen til Østergade 3 indrettedes et korpusværksted. Fra Georg Jensen i København hentedes sølvsmed Einar Olsen til Kolding som lærer for Karl Gustav Hansen. Med Teknisk Skole var truffet den aftale, at Karl Gustav Hansen ikke skulle følge undervisningen, men at han ved læretidens udløb under kontrol på skolen skulle udføre arbejdstegningen til sit svendestykke, en svingkedel med fyrfad. Arbejdet belønnedes med sølvmedalje.

Efter endt læretid blev Karl Gustav Hansen i 1935 optaget på Kunstakademiets billedhuggerskole, hvor han indtil 1939 var elev af Utzon Frank. Studiet afsluttedes med en tre måneders studierejse til Italien. 1932 havde Hans Hansen åbnet en butik i Niels Hemmingsensgade i København. Efter succes med en arbejdende stand på en international håndværksudstilling i Berlin 1938 besluttede Hans Hansen i 1939 at flytte korpusværkstedet til København og indrette det i det hidtidige udstillingslokale i Niels Hemmingsensgade 12. Karl Gustav Hansen sendtes til København for at

Fra bestikværkstedet.

Arvesølvmønstrene nr. 1-8, nr. 1 yderst til højre. Nr. 5 og 6 tegnet af Hans Hansen. Nr. 1, 3, 4 tegnet af H.F. Groess. Nr. 2 tegnet af Robert Schmidt.

lede værkstedet, der blev en stor attraktion. Året efter døde Hans Hansen imidlertid, og Karl Gustav Hansen overtog ledelsen af firmaet. Det viste sig snart vanskeligt at lede virksomheden fra København, hvorfor korpusværkstedet i 1943 sammen med Karl Gustav Hansen flyttede tilbage til Kolding, til Mazantigade 2.

Fra starten i 1909 adskilte værkstedets produktion sig ikke meget fra andre sølvvarefabrikkers. Den bestod af bestik i gængse mønstre, f.eks. dobbeltriflet. Et af de første Hans Hansen-bestik, der opnåede popularitet, var det såkaldte åkandemønster. 1923 lanceredes bellismønstret, der blev en succes fra starten. Ved afslutningen af 1. verdenskrig fremstilledes desuden 8 karats guldringe til det tyske marked.

Depressionen hen mod midten af 1920'erne betød mindsket efterspørgsel efter sølvtøj. Hans Hansen søgte at imødegå krisen i virksomheden ved at fremstille pletvarer, stemplet »Løveplet PP«. Man

nåede at udsende to mønstre, »viking« og »slotsmønstret«, inden det erkendtes, at dette ikke var vejen ud af krisen. Slotsmønstret solgtes til en københavnsk fabrik.

Det stod efterhånden klart for Hans Hansen, at dersom han skulle hævde sig som kunsthåndværker, måtte han i højere grad satse på kvalitet frem for kvantitet. Inspireret af Georg Jensens gedigne og personligt udformede bestik indledte Hans Hansen samarbejde med maleren H. F. Groess, der tegnede det første mønster af en lang række bestik, som under fællesbetegnelsen »arvesølvmønstrene« fik fortløbende numre. Foruden Groess og Hans Hansen selv tegnede arkitekt Robert Schmidt, Kolding, mønstre til serien. Mønster nr. 13 fik ikke nummer, men kaldtes »Thirslund« efter keramikeren Jens Thirslund, der tegnede det. Arvesølvmønstrene præsenteredes for offentligheden på de årlige købestævner i Fredericia. De blev godt modtaget af publikum. 1929 tildeltes de æresdiplom og guldmedalje på

verdensudstillingen i Barcelona, og kort tid efter sendtes de første bestik til USA. De sidste arvesølvmønstre tegnedes af Karl Gustav Hansen efter Hans Hansens død. Efter 2. verdenskrig har sølvsmedens bestik fået individuelle navne.

Efter 1930 blev korpusarbejder en fast del af smedens kollektion. Karl Gustav Hansens og Einar Olsen tegnede disse modeller, ligesom Karl Gustav Hansen tegnede smykker.

Hans Hansen døde efter kort tids sygdom i 1940. Pr. 1. juli dette år omdannedes virksomheden til et aktieselskab med Kirstine Hans Hansen som bestyrelsesformand og Karl Gustav Hansen som direktør.

Det blev Karl Gustav Hansens opgave at styre firmaet gennem besættelsens svære år. Snart meldte sølv mangelen sig. Sølv måtte skaffes fra indenlandske kilder. Af fixervæske fra sygehusets røntgenafdeling og fra byens fo-

Karl Gustav Hansen: Svingkedel med fyrfad. Svendestykke 1934.

tografer lod ret betydelige mængder sølv sig udvinde. Man opkøbte gammelt forarbejdet sølv. Købere af firmaets produkter måtte levere tilsvarende mængder gammelt sølv ved handelen. Først i februar 1946 åbnedes landets grænser igen for import af sølv.

Krisetiden satte sig naturligvis spor i smedens produkter. Der måtte opfindes nye arbejder, der krævede mindre sølv, bl.a. vandt små hjerteformede smykker til halskæder, armbånd og ringe stor popularitet. Andre sølvbesparende varer som pudderdåser med sølvkanter og fiskeskinsbeklædning, sølvslåg til keramikkrugger og sølvindlagte trævarer udgjorde snart en ikke uvæsentlig del af firmaets kollektion.

Der blev dog også taget nye emner op. Under besættelsen så endnu et par arvesølvmonstre dagens lys, og 1941–42 tog smedien også guld op som smykkemateriale.

Stempling af sølvtøj med de tre tårne blev i slutningen af forrige århundrede et almindeligt garantimærke for sølvs lødighed, islået at statsgardeinen i København. For at undgå det besværlige i at

sende halvfærdige bestikdele frem og tilbage mellem Kolding og København gik Hans Hansen Sølvsmiede i maj 1941 væk fra denne stempling. Firmastemplet Hans Hansen garanterede nu sølvs lødighed, og smediens arbejder stempledtes derefter med firmanavn, lødighedsangivelse (830 eller 925 S) samt årstal. I februar 1947 gik man over til udelukkende at fremstille varer i sterlingsølv (=925 S) af hensyn til eksporten til USA.

Denne eksport var blevet indstillet under krigen, men blev nu genoptaget efter at Karl Gustav Hansen i nogle måneder i vinteren 1945–46 rejste rundt i USA og det gamle dansk Vestindien.

1947 truedes fabrikken i Mazantigade. Planer for et nyt posthus ville medføre ekspropriation af størstedelen af fabriksgrunden; delingen ville ske netop hvor de store pressemaskiner stod. Gennem forhandling lykkedes det denne gang at opnå en ordning, der levede plads for fabrikens beståen. Men postvæsenets pladskrav var i længden ikke tilfredsstillende. I 1970'erne fremkom atter planer for udvidelse af posthuset, og nu gennemførtes ekspropriationen. 1980 flyttede sølvsmieden ud af byen, ud til industrikvarteret på Platinvej til nye og tidssvarende produktionslokaler.

Fra 1940 og til i dag har Karl Gustav Hansens design kendetegnet firmaet Hans Hansen. Hans sikre smag og store håndværksmæssige dygtighed har sat sit markante præg på sølvkunsten og skabt smediens profil nationalt som internationalt. I sine bestik har Karl Gustav Hansen videreudviklet århundreders tradition ved konsekvent at dyrke formen frem for dekoration. Arvesølv nr. 19 fra 1942 var stærkt barokt præget

med enkelt, violinformet skaft. Susanne lanceredes ved et kongebesøg på Koldinghus 1950; bestikket har mindelser om empirens skjoldformede skafter. Charlotte, opkaldt efter sølvsmedens etårige datter, præsenteredes ved Karl Gustav Hansens 25 års jubilæumsudstilling på Charlottenborg 1955; også dette bestik har svage mindelser om de klassiske forbilleder. Med Linje fra 1959 har Karl Gustav Hansen arbejdet sig helt fri af fortidens bestikformer.

Med samme konsekvens har Karl Gustav Hansen arbejdet med form og linie i sine korpusarbejder. Efter 30'ernes hammerslåede overflader har han siden bevidst dyrket de glatte flader i enkle, stereometriske former. Oftest står fladerne blanke, hvorved sølvs glød og egen skønhed fremhæves. Med stor effekt sammenstilles sølv med horn, elfenben eller ædelt træ i håndgreb og hanke. I alle arbejder er der ro og balance, alt er nøje beregnet og gennemarbejdet. Kun yderst sjældent har Karl Gustav Hansen grebet til dekoration i form af graverede linier, så sjældent at det næsten bekræfter reglen om form uden dekoration.

Karl Gustav Hansen: Tekande. 1980.

Karl Gustav Hansen har ikke været ene om at tegne firmaets korpuserarbejder. I de første år efter 1930 tegnedes enkelte arbejder af Einar Olsen. I 1950 knyttedes billedhuggeren Henning Seidelin til sølvmedien. Han havde gået på akademiet sammen med Karl Gustav Hansen, og han fik nu mulighed for at arbejde med sølvkorpuser. Hans ting vakte så megen opmærksomhed, at han senere virke-

de som formgiver for andre firmaer.

Hans Hansen Sølvmedie har i efterkrigstiden måttet følge med i rationaliseringsbestrebelseerne. For at få værkstedets drift så rationel som muligt ansattes i 1951 ingeniør Børge Johansen som driftsleder. Han afløstes snart efter af ingeniør Kurt B. Snoer. Samtidig

- 1953 - ansattes en ung guldsmed Bent Gabrielsen Pedersen som værkfører for smykkeafdelingen. Bent Gabrielsen havde taget eksamen med udmærkelse fra den nystartede Guldsmedehøjskole og hentedes straks til Kolding, hvor han hurtigt fik en betydelig smykkeproduktion igang, dels unikke ting dels seriefremstillede sølvsmykker, som vandt stor popularitet. I løbet af få år slog Gabrielsen

*Sølvmed Karl Gustav Hansen (f. 1914).
Morten Juhl foto.*

sit navn fast som en af landets førende smykkekunstnere. Han modtog en række priser og legater, kulminerende i 1964 med Lunningprisen, der er kunsthåndværkets højeste udmærkelse. Bent Gabrielsen var leder af smykkeafdelingen, indtil han i 1969 etablerede sig som selvstændig guldsmed.

I 1962 foretoges en omstrukturering af firmaet, idet Ole Hartmann Berg, der hidtil havde været eksportkonsulent for hele sølvbranchen, knyttedes til firmaet som administrerende direktør, medens Karl Gustav Hansen blev firmaets kunstneriske leder og designer.

I 1965 holdt 3. generation Hansen sit indtog i det gamle firma. Karl Gustav Hansens søn Hans, født 1946, begyndte sin læretid under vejledning af sin fader og af Bent Gabrielsen. Læretiden fuldendtes hos Georg Jensen Sølvsmedie, København. 1955 havde Karl Gustav Hansen undervist ved et amerikansk universitet i faget »silversmithing and jewelry«. I 1968

kom en tilsvarende invitation til den 22-årige Hans Hansen at komme til USA og undervise ved et universitet og et kunstakademi. Hans arbejder vandt megen anerkendelse i USA. Han døde 1972, men havde forinden nået at sætte sig varige spor i sølvsmediens kollektion af bestik, korpus og smykker, bl.a. har han tegnet borgmesterkæderne til Gråsten og Hedensted kommuner.

Hans Hansen Sølvsmedie har naturligvis også mærket den almindelige økonomiske afmatning

i 1970'ernes sidste del. Karl Gustav Hansen er stadig en meget aktiv kunstner, der formgiver nye modeller til smediens i forvejen righoldige kollektion. Men afsætningen har været aftagende. Prisen på råsølv har nået højder, der vanskeligt harmonerer med det almindelige publikums formåen. Derfor har firmaet sat de tre mest populære bestik i produktion i forkromet messing.

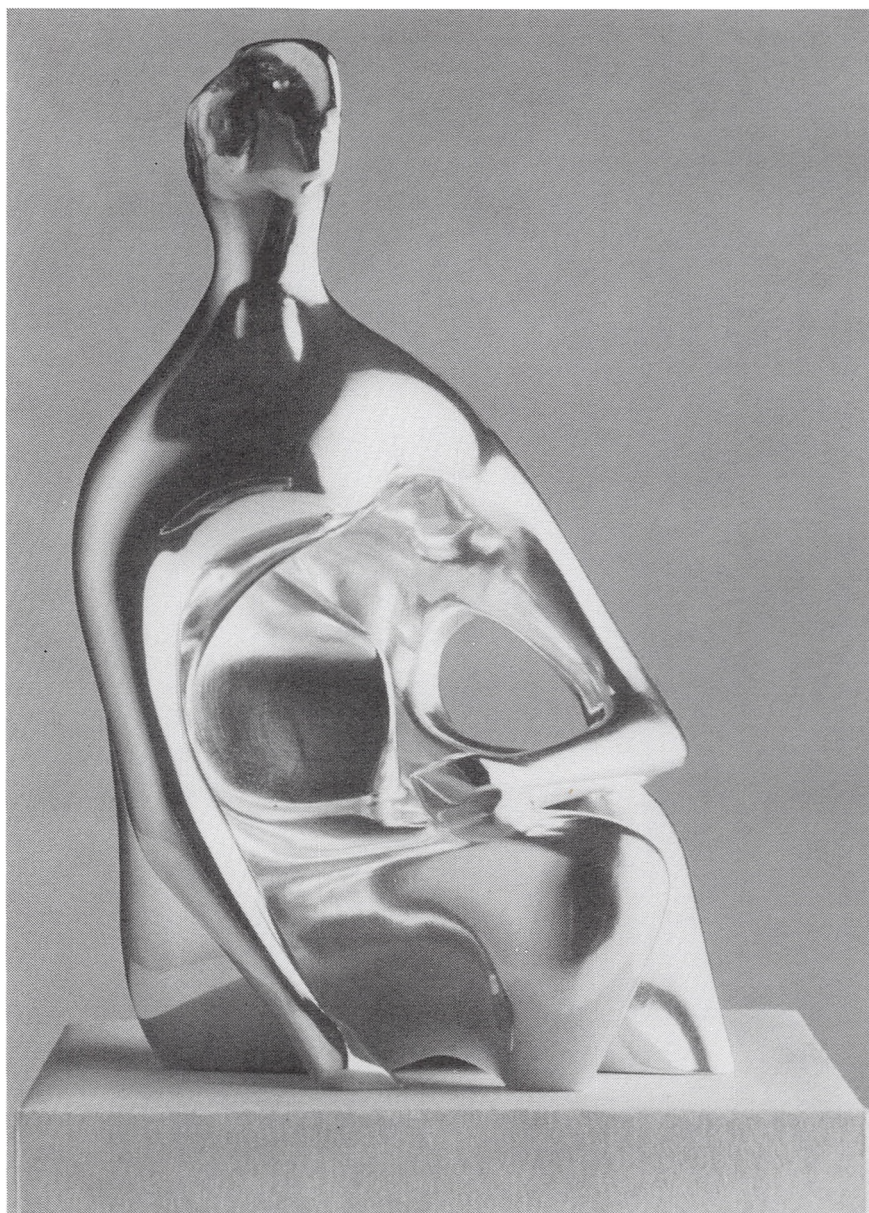
I den samme nedgangsperiode har man arbejdet på et helt nyt felt. Meget korpussølv er at be-

Sølvsmed Hans Hansen Jun. (1946-72).

tragte som brugskunst i skulpturel udformning. Nu har Hans Hansen Sølvsmiede taget skridtet fuldt ud og produceret en serie statuetter i samarbejde med en række internationale kunstnere: englænderne Henry Moore (f. 1898), Lynn Chadwick (f. 1914) og Kenneth Armitage (f. 1916), schweizeren Max Weiss (f. 1921), italieneren Giacomo Manzù (f. 1908) samt danskerne Bjørn Wiinblad (f. 1918) og Allan Scharff (f. 1945). Statuette-serien, kaldet »Ars Mundi Argentea«, er foreløbig præsenteret i Tyskland og i Danmark. Præsentationen i Frankrig og England er under forberedelse.

Firmaet Hans Hansen Sølvsmiede A/S kunne den 20. juni 1981 fejre sin 75 års fødselsdag. I 1980 fejrede man Karl Gustav Hansens 50 års jubilæum som aktiv sølvsmed med en stor, retrospektiv udstilling i Kolding Kunstforenings regi i den nyrestaurerede slotskirke på Koldinghus. Sølvsmiedens fødselsdag 1981 markeredes i beskedenhed ved at firmaet og familien Hans Hansen skænkede til

Henry Moore: Siddende figur. 1980. En af statuetterne i Hans Hansen Sølvsmiedes nye serie »Ars Mundi Argentea«. Højde 134 mm.

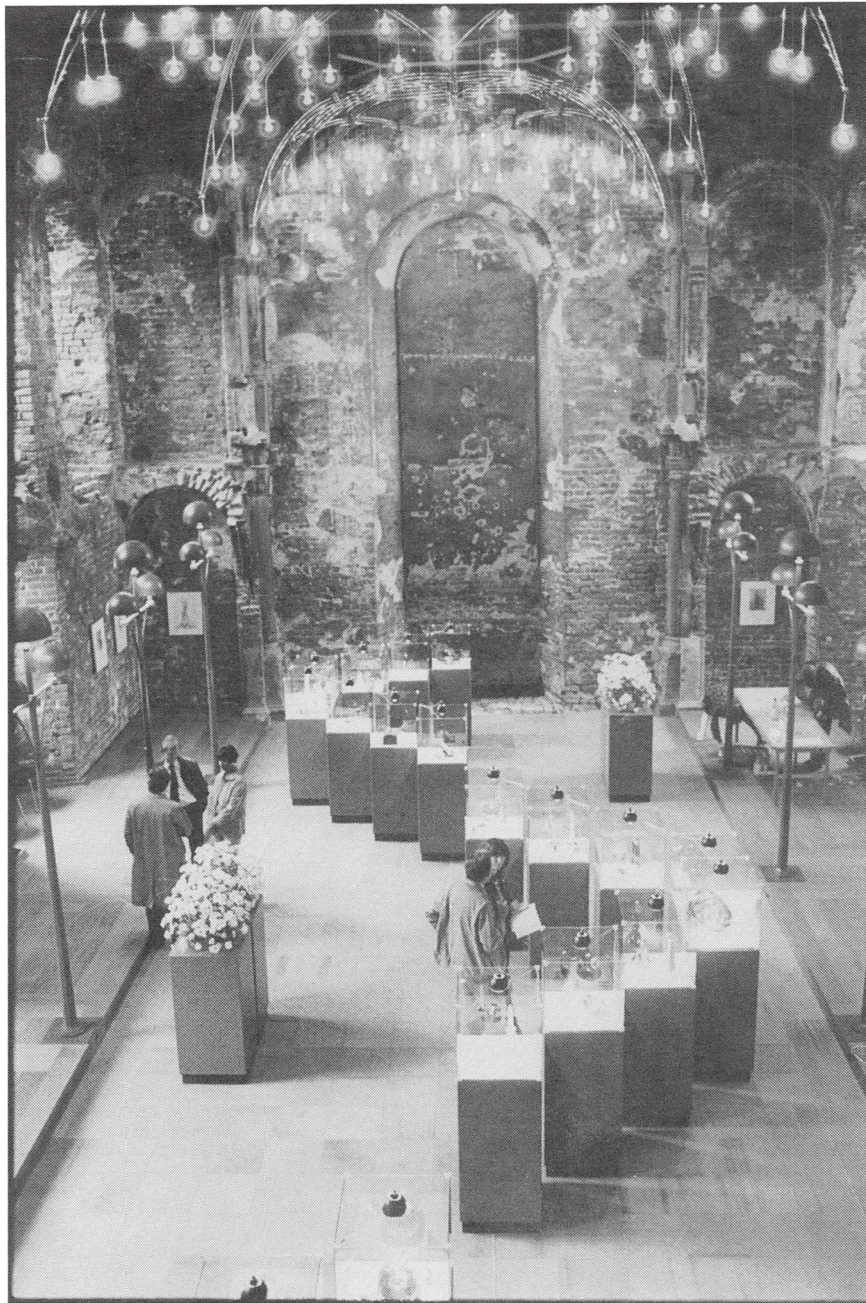
Hans Hansen Jun.: Kaffe/tekande. Søndestykke 1968.

Museet på Koldinghus en samling af de bedste og mest karakteristiske arbejder fra familien Hansens hånd. Enestående er de tre generationers svendestykker, Hans Hansens fiskesæt fra 1903, Karl Gustav Hansens svingkedel fra 1934 og Hans Hansens kaffe/tekande fra 1968. Hertil knytter sig yderligere otte stykker korpussølv, syv af Karl Gustav Hansen og et af Hans Hansen Jun. Blandt Karl Gustav Hansens arbejder er en ly-

sestage fra 1930 og en tekande fra 1980; de to arbejder er henholdsvis det første og det sidste stykke sølvtøj, som Karl Gustav Hansen har forarbejdet fra tegnebord til færdigt resultat. Hans Hansen Jun. har tegnet og fremstillet i USA en martinikande, som præmieredes i USA. De øvrige arbejder er tegnet af Karl Gustav Hansen, men fremstillet af Hans Hansen.

Historisk set er det en meget

vægtig gave, som familien har overdraget i museets varetægt, en gave der på bedste måde supplerer og viderefører museets samling af ældre og nyere Kolding-sølv.

Karl Gustav Hansens 50 års jubilæum som aktiv sølvsmed markeredes i september 1980 med en retrospektiv udstilling i den nyrestaurerede slotskirke på Koldinghus.

Morten Juhl foto.

»Min mor var en dame!« – Marie Petersen og Kolding Børnehjem

Af Bodil Drescher

Som 9-årig pige sad jeg en dag, som så ofte før, i hjemmet hos min tante – Kathrine Andersen, født Stougaard – og lod mig underholde af tante Tinnes levende skildringer af Kolding, som byen så ud i hendes barndom.

Under beretningen sagde tante Tinne bl.a.: »Min mor var en dame!« – For en 9-årig var denne benævnelse af en mor højst usædvanlig, og episoden må have fæstnet sig så stærkt i mit sind, at jeg aldrig har kunnet glemme den, og nu som voksen har jeg fået lyst til at opsøge min nu 83-årige tante for at få at vide, hvad hun egentlig mente med, at hendes mor var en dame? – Igen måtte jeg lade mig fascinere af hendes levende fortællekunst, men inden jeg forsøger at referere lidt af vor samtale, vil jeg gerne have lov til at citere, hvad den første bestyrerinde for Kolding Børnehjem, Marie Petersen, selv skrev om børnehjemmet i værket »Danske Opdragelseshjem« fra 1926:

Kolding Børnehjem er oprettet 1888 og indviet 2. november, er beregnet for hjemløse pigebørn fra 2-års-alderen, begyndte med 2 småpiger, dagen efter kom een mere, og 2 dage efter 2 til, sådan gik det, til her var 10, hvilket, antal hjemmet var beregnet på, flere har vi heller ikke plads til, og det var endda meget småt med plads til dem. I det hele var det en meget tarvelig begyndelse, vi sparede på alle måder. Men Herren lagde sin velsignelse til, vi havde det godt inden døre, vi manglede ikke det nødvendige, og sundhedstilstan-

den var god, trods de små lokaler.

Hjemmet var helt privat, der var en kreds af 12 mænd og kvinder i Kolding by, der konstituerede sig som hjemmets bestyrelse med sognepræsten, hr. pastor Schjøtt, som formand. En købmand her i byen, hr. cand. pharm. B. Aagaard, som også var medlem af bestyrelsen, solgte et hus med have, ca. ½ skp. land for 6.000 kr., som han lod henstå rentefri i 5 år. De øvrige fornødne midler indkom ved bidrag fra en del af byens befolkning.

For de fleste af børnene betaltes ingen plejepenge, for nogle enkelte 80 kr. eller mindre årligt. Bør-

nene går i byens kommunale skole, udenfor skoletiden beskæftiges de i hjemmet ved husgerning og håndarbejde. Efter 18 års forløb blev her i missionshuset afholdt en lille bazar til fordel for børnehjemmet, den gav 1.000 kr. i overskud, der blev brugt til at forbedre lejligheden.

Senere blev nabohuset, der var bygget sammen med børnehjemmet, tilbudt os for en billig sum, købt, og stuelejligheden foreløbig udlejet, medens en del af loftsetagen blev indrettet til værelser for børnene. Da vi i året 1915 tog mod til os til at søge statstilskud, hvilket blev bevilget, blev lejerne i

Marie Petersen.

stuelejligheden opsagt, og det hele ordnet til børnehjemslejlighed, så det nu er rigtigt godt indrettet, og her er plads til 12 børn.

Og så tilbage til tante Tinnes betretning:

Jeg er født i 1898 som den næst- yngste i en børneflokk på 8. Den yngste – Martin – var kun 2 år, da vores mor døde i 1902. Min far, der var smed, fandt i samråd med fru købmand Haas, at det var bedst for mig at komme på børnehjem. Fru Haas, der sad i børnehjemmets bestyrelse, var veninde til min afdøde mor. Det er stadig et ubesvaret spørgsmål for mig, hvorfor kun jeg, som den eneste af søskendeflokken, kom på børnehjem. – En anden Kolding-dame – Eva Jørgensen – véd, hvorfor hun kom på hjemmet. Hun skulle ligge i sengen i et år med begge ben i gibs, og det var der ingen mulighed for i hendes hjem.

Bestyrerinden – Marie Petersen – kom til Kolding fra Slagelsekanten sammen med sin far, der boede på hjemmet, indtil han døde. De var gårdmandsfolk, og slægten havde store gårde. Jeg er overbevist om, at de hjalp Marie Petersen, som nu var trådt i mors sted for mig, og som jeg derfor altid siden hen har kaldt mor. Mors bror i Amerika sendte kasser med frugt og penge til julegaver. Der blev købt pæne og gode ting. Eva Jørgensen fortæller, at hun den dag i dag spiser med en ske, som hun i sin tid fik som julegave på børnehjemmet, takket være onkel Johannes i Amerika. Han besøgte en gang hjemmet sammen med sin kone. Hun var »meget flot«.

En søster til mor – Petrine – var på »Magdalenehjemmet« i København. »Magdalenehjemmet« var et hjem for »faldne« unge piger, og frøknerne hjalp mange af dem på ret køl. Både »Magdalenehjemmet« og mit hjem her i Kolding hvilede på kristen grund.

Mor var altid hjemme, undtagen

i vores 7 ugers sommerferie og når hun gik i kirke eller i missionshuset. Hun spurgte altid, om der var nogen, der ville med. Ville vi, var det godt. Ville vi ikke, ja, så var det også godt. – Ferien tilbragte mor hos familien og på »Magdalenehjemmet«.

Mor forstod at sætte os i sving, og vi fik lov til at hjælpe til med alt, hvad vi kunne, vores alder taget i betragtning. – Vi var 12 piger i forskellige aldre, fra 2 år og opefter. Vi gjorde mor og hjemmet ære, for når vi havde nået den alder, hvor vi skulle ud at tjene, stod byens fruer nærmest i kø for at få en af os. Vi havde jo lært en pæn og høflig optræden, og vi forstod at bruge hænderne. Det var mors fortjeneste. Jo, hun var dejlig.

Tøjet fik vi forærende. Jeg fik mit af fru Haas og var altid fin. Vi stoppede og syede og lavede håndarbejde om aftenen. Mor læste højt, og vi sang. – Vi havde altid en medhjælper, og det kunne næsten heller ikke klares uden med alle de kakkellovne og andre upraktiske ting, vi havde på den tid. Når vi havde badedag, blev der fyret op i en kobbergruekedel – den skulle pudses. Det gik lystigt til, når alle vi unger skulle bades. Aah, hvor havde vi det godt.

Hvor var mor glad, da hjemmet efter en bazar fik næsten 1.000,- kr. til forbedringer i hjemmet.

En tradition, som vi satte megen pris på, var vores årlige udflugt til frk. Ejler på Slotsgrunden (det gamle, nu nedrevne hus med vedbend op ad muren på Ejlersvej). Det var gerne pinsedag til frokost. Vi tolv piger spiste af den fine pålægs- smad, så vi var ved at revne. Det var helt højtideligt, for frk. Ejler var sådan en fin, ældre dame, så det skulle gå rigtigt til. Til de fleste tider var lærer Ejler – frk. Ejlers bror – der også. Det var vældig spas, for han forstod rigtigt at få vi piger til at more os.

Ja, selv om jeg stadigvæk ikke kan forstå, hvorfor jeg ikke kunne få lov at blive hjemme efter min biologiske mors død, så kan jeg kun sige, at jeg ikke kunne have haft en bedre barndom og en bedre mor, – vi elskede hende alle sammen. – Mor var en dame.

Sådan slutter min tante sin fortælling i stuen på plejehjemmet »Stensager« i Sdr. Stenderup.

Afdøde byrådssekretær Niels Jacobsen har skrevet en kort artikel om Kolding Børnehjem i Byrådsbogen 1941/42. Han har gennemgået bestyrelsesprotokollerne for børnehjemmets første år og har heraf kunnet læse, at Marie Petersen må have haft temmelig svært ved at føre en husholdning med så beskedne midler. Men at børnene betragtede det som et virkeligt hjem har han også flere eksempler på. Han skriver:

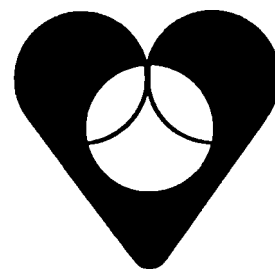
Den oprindelige plan om, at kun piger kunne optages i hjemmet, blev undtagelsesvis frafaldet, og en beslutning i år 1900 om at intet barn fremtidig kunne optages, uden at forældremagten overdrages til hjemmet, synes at kunne bekræfte en almindelig antagelse hos børnene selv, om at hjemmet var deres med rette. Det ses således, at en dreng, der var blevet udskreven ved konfirmationen, fik lov til at ligge om natten i børnehjemmet endnu et halvt år, indtil han fik et andet sted at være (der kunne kaldes hans hjem). Et års tid senere bad en ung pige, der havde fået tjeneste udenbys, om at måtte komme tilbage til sit gamle hjem, da hun ikke var rask.

Marie Petersen var bestyrerinde på Kolding Børnehjem til 1. september 1923, da hun måtte træde tilbage p.g.a. svaghed. Bestyrelsen for børnehjemmet tilstod hende som tak for hendes mangeårige arbejde to værelser og frit ophold på hjemmet til hendes død. Hendes efterfølger blev medhjælper ved hjemmet Anne Pedersen.

Kolding Børne- og Ungdomspension

af Poul Erik Andersen

Kolding Børnehjem fik ny leder den 1. juli 1974. Straks meldte det store spørgsmål sig: Hvad skulle børnehjemmet bruges til, og hvad var samfundets behov?

Børnehjemmene var på dette tidspunkt inde i en krise. Den nye bistandslov drøftedes livligt og flere steder var børnetallet så langt nede, at en del børnehjem måtte nedlægges.

Kolding Børnehjem skulle moderniseres meget for at leve op til tidens krav. Dermed være ikke sagt, at de tidligere ledere havde forsømt noget, men sagen var, at udviklingen på det sidste var gået enormt stærkt, og politisk og økonomisk var forholdene inden for det sociale område nu anderledes.

Efter en undersøgelse i nærmiljøet kunne det konstateres, at Kolding kommune på årsbasis havde brug for ca. 36 heltidspladser. Disse fordelte sig ikke længere på børn fra 3 til 16 år, men over hele skalaen fra 0 til 20 år eller mere.

Med udviklingen var der samtidig sket det glædelige, at den tid, der var brug for børnehjemmet, var mindsket meget. Tidligere var det ikke ualmindeligt, at et barn opholdt sig flere år på børnehjemmet, ja, mange tilbragte hele deres barndom her.

Med bistandslovens ikrafttræden blev vi enige om at ændre funktion og navn, så vi nu hedder

Kolding Børne- og Ungdomspension.

Den første ændring bestod i at overtage børnene fra Kolding kommunes Optagelseshjem, der var beliggende Læssøegade 6. Det var oprettet 1954 og havde til huse i en til formålet ombygget villa »Bellevue«. Kolding Børneværn havde fortrinsret til at anbringe børn her, men hvis der var plads, modtog man også børn fra andre børneværn. Der kunne i Bellevue være 12 børn i alderen fra 2 til 14 år, leder var frk. Valborg Petersen, som tidligere havde været ansat på Kolding Børnehjem.

Tinghøj opført 1938.

Rammerne for Kolding Børne- og Ungdomspension viste sig hurtigt at være for snævre. Der manglede især plads til unge. Vi arbejdede længe med planer om en tilbygning på Tingvejen, men dette blev forkastet, og i stedet fik bestyrelsen tilbud om at overtage spædbørnshjemmet Fuglehøj, Dyrehavevej 101. Denne kønne bygning havde efter en grundig gennemgang netop de bygningsmæssige rammer, vi kunne ønske os. Vi kunne flytte ind i vores nye afdeling på Fuglehøj i 1976. Hermed var der skabt mulighed for at modtage mødre med børn.

Vi havde nu mulighed for at huse 30 beboere fordelt på 3 mødre med børn (eller gravide), 8 unge på 14–18 år, 8 børn på 8–14 år og 8 småbørn på 0–8 år.

Dette siger kun noget om de bygningsmæssige rammer, for vi vil hellere se på de behov og ønsker, børnene, forældrene og kommunen har.

Det er af stor betydning, at vi hele tiden tager hensyn til det enkelte barns behov. Dette behov kan også være, at det kun er hos os i nogle dagtimer.

Man kan ikke entydigt sige, hvem og hvordan de børn er, der kommer hos os. Alle kan komme i den situation, at de får brug for os. Vi skal ikke dømmе, om det er samfundets skyld eller det er selvforskyldt, men nogle af årsagerne kan være: psykisk skade, trafikuheld, brudt hjem, enlig forsørger, alkoholmisbrug, børnemishandling, manglende forståelse for børneopdragelse, børn til observation, børn, der har brug for hjælp til skolegang.

Når der kommer en ny, er det fra starten af stor betydning, at vi får et godt samarbejde med dem, vi skal hjælpe. Vi vil gerne, at børnene har meget samvær med deres familie, dette for at sikre, at man ikke vokser fra hinanden, og for at forældrene kan beholde så meget ansvar som muligt for deres børn. Er barnet skolesøgende, vil vi foretrække, at barnet fortsætter i sin gamle skole.

Børnene og de unge bor på 1- og 2-mandsværelser og er her omgivet af deres egne ting. De har så meget som muligt med hjemmefra, og det, de får under deres ophold her, er også deres, når de rejser. Det bevirker, at de er mere ansvarsbevidste over for tingene. De får faste tøjpenge, så de kan følge med i, hvad det koster, og hvad de har råd til, at man skal søge hen, hvor det er billigst eller evt. købe på udsalg.

Når dette er sagt, skal vi også gøre opmærksom på, at det at fjerne et barn fra dets hjem er et stort indgreb i familien og i barnets tilværelse. *Barnet kan ikke leve af det, man tager fra det – men af det, man giver det.* Derfor skal barnet stimuleres meget under opholdet hos os. Dette sker gennem en tæt kontakt til pædagogerne, der står klar med forskellige tilbud. Det kan være tilbud udenfor institutionen f.eks. gennem klubber eller hos private familier.

En ting, der må udvikles meget, er tillid mellem børn og voksne, uden tillid vil dette at hjælpe barnet kun blive opfattet som noget, man gør af nødvendighed eller for at opnå bestemte mål med det resultat, at barnet bliver hårdt og ufølsomt. Når vi som pædagoger holder møde 2 timer ugentligt er det for gennem iagttagelser og samtale at blive enige om en fælles holdning over for barn og familie. Disse samtaler kan følges op med fælles snak med såvel specialister som familie, så vi er enige om,

På fisketur.

hvad der skal ske, hvad enten det drejer sig om behandling eller opdragelse, således at barnet føler den samme tryghed som i en god familie, hvor man er enige og åbne om såvel opdragelse som evt. behandling.

De opgaver, Kolding Børne- og Ungdomspension skal løse, er således meget varierede, og det er ofte vanskeligt samtidig at løse dem alle tilfredsstillende. Men barnet har ved at omgås voksne, der er uddannet til denne opgave og i grupper med andre børn mulighed for at lære færdigheder og holdninger, der gør det muligt for dem at klare tilværelsen bedre og udnytte mulighederne i en familie uden for institutionen, at klare sig selv i det eksisterende samfund til trods for de store krav, der stilles.

Det pædagogiske samspil indledes hos os gennem fælles aktiviteter, både praktiske opgaver og fornøjelser. Af praktiske opgaver må børn og unge deltage i dagligdagens gøremål, disse naturligvis tilpasset deres alder og udvikling. Det kan være oprydning af eget værelse inden skolegang, borddækning, opvask el. lign. De større har naturligvis flere jobs end de mindre, og udover det nødvendige daglige arbejde, har de en times arbejde om ugen, der skal udføres inden der udbetales lomme penge. Disse jobs skal have en karakter, så det bliver til gavn for fællesskabet.

Vi starter alle disse ting, der sker på hjemmet, op på den baggrund og viden, vi har fra en almindelig velfungerende familie for at de ting, vi gør, er så nær familielivet, som det kan blive.

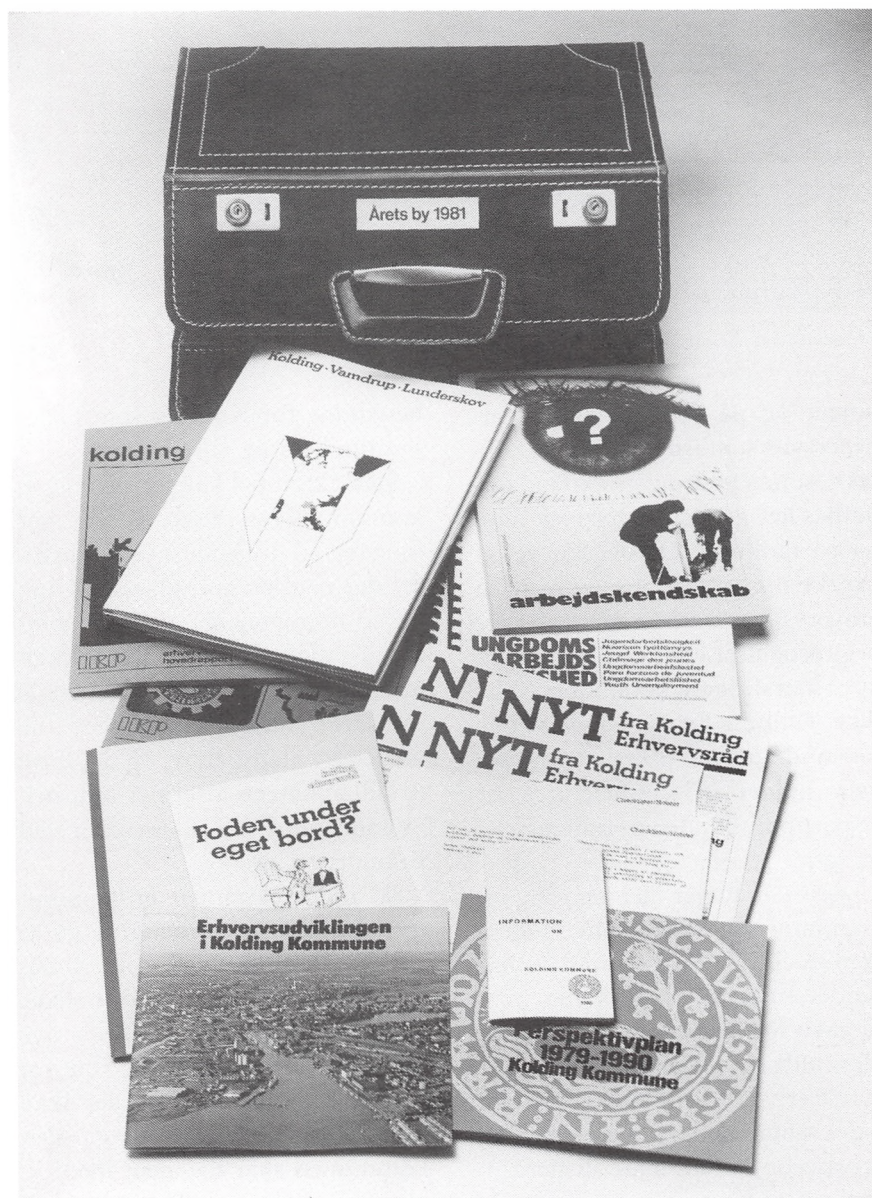
Kolding Erhvervsråd

Interview med erhvervschef Erling Winther

Det var et bidrag fra en kreds af erhvervsfolk i Kolding, der førte til, at et uvildigt dommerpanel med indenrigsminister Henning Rasmussen i spidsen i Morgenavisen Jyllands-Posten's læserkonkurrence udnævnte Kolding til *Årets by* 1981. Dommerpanelet skulle ud fra læsernes bidrag finde frem til den by, der har gjort eller gør en særlig indsats for at forbedre erhvervslivets vilkår og for etablering af nye virksomheder. Dommerkomitéen fremhævede i sin begrundelse, at der i Kolding findes et forbilledligt samarbejde mellem kommune, erhvervsliv og organisationerne – med Kolding Erhvervsråd og dets mange aktiviteter som samlende instans.

I den anledning har vi spurgt erhvervschef *Erling Winther*, hvad det egentlig er, der på disse punkter adskiller Kolding fra andre byer.

Ja, det er sådan set mange forskellige forhold, men den afgørende forskel er nok det usædvanligt gode samarbejde, som jo også er den ting, dommerkomiteen særligt har hæftet sig ved. Det handler om en løbende, gensidig ubureaukratisk kontakt mellem på den ene side kommunalbestyrelsen og de kommunale forvalt-

Erhvervschef Erling Winther. Foto: Morten Juhl.

ninger og på den anden side erhvervsvirksomhederne. En kontakt, som i stor udstrækning formidles her gennem erhvervskontoret på rådhuset. Og det har vel at mærke ikke noget at gøre med, at erhvervslivet indrømmes særlige begunstigelser eller ved lumske aftaler kan dirigere kommunen. Slet ikke. Kolding Erhvervsråd er i den forstand ingen pressionsgruppe, og vi holder os i det hele taget fri af partipolitik eller særinteresser i øvrigt.

Derimod drejer det sig om, at kommune og erhvervsliv – gennem Kolding Erhvervsråd – har fundet frem til nogle fælles mål, til gavn for hele byens befolkning. Heri indgår, at kommunen har erkendt erhvervslivets vilkår og den nære sammenhæng, der er mellem private og kommunale dispositioner, og som er af helt afgørende

betydning for Kolding som lokalsamfund nu og i fremtiden.

Som eksempel kan jeg nævne, at kommunalbestyrelsen i tide har forstået at udlægge nye industriarealer med en god placering, tæt op ad motorvejene. Vi har fra erhvervsrådets side peget på, at vi efterhånden kommer til at mangle industrigrunde til virksomhederne med stort pladsbehov, og det førte til udlægningen af et nyt industriområde nord for motorvejen ved Bramdrupdam.

Et andet eksempel er kommunens hjælp i bestræbelserne på at skabe efteruddannelse for industriens medarbejdere. Her tænker jeg bl.a. på oprettelsen af den nye uddannelse på Teknisk Skole for metalarbejdere. Der var her ikke noget formelt lovgrundlag, men kommunen skar igennem med tilbud om at betale halvdelen af ud-

gifterne til indretning og udstyr i det ny værksted – mod at industrien betalte den anden halvdel.

Hvad er Kolding Erhvervsråd?

Erhvervsrådet er en forening af erhvervsvirksomheder og organisationer. Den ledes af et repræsentantskab på 18 medlemmer, hvoraf de fem er valgt af de tre kommuner (Vamdrup og Lunderskov kom med i samarbejdet for et par år siden), andre fem er udpeget af forskellige organisationer, herunder fra såvel arbejdsgiver- som arbejdstager-side, mens de sidste otte vælges på generalforsamlingen. Repræsentantskabet vælger af sin midte en bestyrelse på 5 medlemmer.

Som inspirationskilder og hjælp i det daglige arbejde er der nedsat en række udvalg, som arbejder med afgrænsede områder, som f.eks. kursustilbud til erhvervslivet, fysisk planlægning, iværksætterhjælp og ideer til nye aktiviteter. Udvalget består dels af medlemmer fra bestyrelse og repræsentantskab og dels af personer udefra, som ofrer betydelig tid og kræfter på en ulønnet indsats.

Det daglige arbejde udføres her fra erhvervskontoret, som har til huse på rådhuset, med et personale på i alt fem personer. Vi har et budget, som for størstepartens vedkommende dækkes af de tre kommuner, men som suppleres af medlemsbidrag fra de ca. 300 medlemmer.

Men erhvervsråd findes jo også i andre byer?

Ja, men sjældent med det positive samarbejde og den meget brede kontakflade, som vi er heldige at have. Mange steder ser man ofte et modsætningsforhold mellem politikere og erhvervsliv. Det findes stort set ikke her.

Hvorfor ikke?

Som nævnt er der ingen »handlen i porten«. Der er rene linier. Og så

har det noget at gøre med at være åbne og lytte.

Hvilke interesser tjener erhvervsrådet?

Hovedmålsætningen for os er at medvirke til at skabe størst mulig balance i udbud og efterspørgsel af arbejdskraft, så det er jo til glæde for alle i Kolding – ikke mindst her i en arbejdsløshedssituation. Men desuden er vi som nævnt bindeled mellem byråd og erhvervsliv og søger at medvirke til, at alle får en fair behandling.

Men arbejdsløsheden er jo også stor i Kolding?

Jeg tror, den ville have været meget større, hvis der ikke var gjort noget. Vi har trukket aktiviteter hertil udefra, og flere er kommet i arbejde som følge af vore eksportbestræbelser. Vores bistand i produktudviklingsarbejdet i virksomhederne vil også få sin betydning, når virkningerne slår igennem om nogle år.

Kolding-området er jo specielt hårdt ramt, fordi så mange virksomheder her har baseret sig på maskiner og udstyr til landbruget samt forarbejdning af landbrugsvarer. Men en del har forstået at sadle om i tide. Dog må denne proces forventes at tage nogen tid

endnu, før virksomhederne igen kan køre med fuld kapacitet.

I den senere tid har der ikke været så megen tilflytning af nye virksomheder, og hvis det fortsætter, vil vi nok forstærke vor indsats overfor de bestående virksomheder ved at hjælpe dem med eksport, produktudvikling og uddannelse. Desuden vil vi prøve at få udenlandske virksomheder til at flytte til Kolding. Til det formål har vi udarbejdet en tysk og en engelsk udgave af vor informationsmappe. En egentlig kampagne vil blive sat i gang i 1982. Det, vi særlig er interesseret i, er små og mellemstore virksomheder – op til 400 medarbejdere. Ganske som erhvervsmønstrer er i dag i Kolding.

Blandt vore øvrige aktiviteter kan nævnes vor iværksætter-service, altså en rådgivende indsats overfor folk, der tænker på at starte egen virksomhed, men som måske ikke kan overskue de mange juridiske og finansielle spidsfærdigheder.

Vore største opgaver er rådgivning i forbindelse med omstilling til eller forstærkning af eksport. Finde frem til markeder og aftagere. I forbindelse med denne service arrangerer vi møder for virksomhederne med danske handels-

folk i udlandet, eksportstipendiat, handelsattachéer, ambassadører m.v.

Vi holder også en del kursusarrangementer, laver megen PR for Kolding, deltager i samarbejdet med uddannelsesstederne og prøver at få nye uddannelser trukket hertil.

Vi samarbejder med Teknologisk Institut og med Teknologisk Informationscenter i Vejle, hvor jeg sidder i centerudvalget. På det økonomiske område bestræber vi os på at have et godt overblik over de finansieringskilder, som erhvervslivet har behov for.

Som man vil kunne forstå, er erhvervsrådets arbejdsopgaver meget bredtfaende, og de ændres hele tiden i takt med de forhold, virksomhederne og kommunerne må arbejde under.

Sammenfattende kan man måske sige, at erhvervsrådets arbejde går ud på at være så godt orienteret om de forhold, som indvirker på erhvervslivets trivsel, at der kan foretages en indledende rådgivning herom overfor virksomhederne eller de lokale myndigheder. Herudover vil erhvervsrådet på visse specialområder være i besiddelse af en viden og arbejdskraft, der gør os i stand til at arbejde på »eksportniveau«.

Kolonihaverne i Kolding og deres historie

af N. J. Bollerup

Skuer man i dag over Kolding ser man en by med lav parcelhusbebyggelse og mange grønne områder.

Ser man på et bykort fra 1930 kan man allerede der se, at byen har en stor udstrækning i forhold til indbyggertallet. Det skyldes i højeste grad haveforeningernes beliggenhed, idet disse omtrent omkranser byen (se kortet). Deri ser man kolonihavernes betydning for Koldings udvikling, og at det er medvirkende til, at vi i dag har en grøn by.

De allerførste »kolonihaver« er fra middelalderens slutning. De såkaldte »kålhaver« blev anlagt ved vestgravene, de lå, hvor nu Hyrdestræde, socialforvaltningen og bybusterminalen er. De var jordtilliggende til Koldinghus.

Omkring 1820 skal der være anlagt nogle småhaver ved Søndre Landevej (nu Haderslevvej). Dette skete, da der ved vejens anlæg blev nogle grundstykker til overs. I form af et legat under navnet Estrupsminde (Christen Estrup var på dette tidspunkt Koldings borgmester) gav en af byens rigeste mænd, originalen Jens Peter Wissing disse jordstykker til byen. De blev udlagt til haver, som

imidlertid senere overgik til privateje, da byens styre ikke passede på ejendomsretten og legatets formue gik tabt.

De kolonihaver, der omkring århundredskiftet fandtes i Kolding var hovedsagelig udlagt på kommunal jord. De udlejedes enkeltvis for et år ad gangen.

Den store vækst i antallet af kolonihaver skete imidlertid ved dannelsen af haveselskaber. Disse selskaber indkøbte samlede arealer, som man så udstykkede i parceller.

I 1908 dannedes det første haveselskab, der talte 8 medlemmer, der havde indkøbt 1 td. land jord på Nørremarken og opdelt den i 8 parceller, der dyrkedes som haver med fremtidig bebyggelse for øje.

1911 kom så det første store haveselskab, der fik navnet Søndervang. Man købte 14 td. land jord, som blev udstykket i 90 parceller. Dette selskab kom til at danne mønster for de senere selskaber. Efter dannelsen af Søndervang, Carl Plougsvej tog det rigtig fart. I 1917 dannedes Solvang, Højvang, Frem og fra 1918 til 1921 kom Ravnsbjerg, Nordhøj, så Jowa og Gimle og noget senere Fremtiden, Bakken, Højlykke, Brunbjerg, Nørrevang, Belvedere, Munkenborg, Fælleslykke, Klostervang, Brændkjær, Udsigt, Østerlykke, Strandhøj og Brede. Den omtalte havering omkring byen var ved at blive dannet.

De der erhvervede disse haver var først og fremmest arbejdere, dog var alle repræsenteret, forretningsfolk osv. Med deres små ugelønninger og drømmen om at få eget hus skabte de byens udvikling.

Ved flittigt arbejde blev de bare græsmarker på utrolig kort tid omdannet til idylliske kolonihaver omgærdet af levende hegn. Kolonihaverne var en god og sund fritidssyssel og en have blev i mange tilfælde forløberen for eget hus.

Under både første og anden verdenskrig fik havebevægelsen et betydeligt omsving. Det hang sammen med vanskeligheden med at købe grøntsager. Således var der i 1918 stor mangel på kartofler, og da var der mange, der skønnede på den lille havelod.

Fremgangsmåden ved selskabernes dannelse, jordens erhvervelse og udstykning har næsten overalt været ens. Det samme gælder for de love og vedtægter, man arbejdede efter.

Almindeligvis købte man jorden samlet, og købesummen udbetaltes kontant. Pengene skaffede man ved lån i banker og sparekasser, der viste stor imødekommenhed over for selskaberne. Man fik som regel lån over 10 år. De enkelte medlemmer betalte ugentlige afdrag på jorden, og i løbet af 10 år var man ejer af jorden og fik skødet overdraget.

Selskaberne var meget demokratisk organiseret, man mødtes på lige fod, og du-formen var helt selvfølgelig. Der var altid en herlig kappestrid om, hvem der fik den bedste have.

Fra 1908 til 1956 opkøbte disse private haveselskaber jord, og de har derfor en væsentlig andel i, at Kolding på et tidligt tidspunkt blev en parcelhusby. Der var i denne periode 43 haveselskaber.

De fleste haveselskaber købte jord i den sydlige bydel. Det skyldtes, at det var lettere at få jord her. Efter anden verdenskrig har den største del af boligbebyggelsen fundet sted her. I øvrigt havde koldingenserne svært ved at komme op over bakkerne, især Vejlevej. Arealerne var ganske vist også der optaget af de mange planteskoler, der hindrede boligbebyggelse i den retning.

Det betød en stor hjælp for dannelsen af haveforeningerne og samlingen af dem, at man den 19. november 1925 tilsluttede sig Kolonihaveforbundet for Danmark og valgte arbejdsmand P. H. Mai-

land som første formand i Kolding. Mailand udførte et meget stort arbejde for sagen, navnlig ved ordning af de mange køb af jord til selskaberne, hvor han sammen med den øvrige bestyrelse fik skabt love og kontrakter. Disse gik næsten uændret igen i alle de oprettede selskaber. P. H. Mailand virkede til 1944, altså i 19 år, hvorefter forvalter E. Mygind overtog posten. Han var formand indtil foreningen i 1969 opløstes.

I hver forening var der valgt en tillidsmand, der ugentlig gik rundt og opkrævede jordafdrag samt kontingent til foreningen. Det kunne mange gange være hårdt at indkassere de ugentlige afdrag, der som regel var på 10 kr. Ugelønnen var jo ikke stor dengang. Havens pris lå som regel fra 1000 kr. til 1500 kr., fra 2,00 til 2,50 kr. pr. m².

Der var også mange udgifter forbundet med anlæg af haven. Hækebeplantning var som regel en foreningsopgave, hvor Hedeselskabet gav tilskud (ca. 30 %), buske og træer skulle købes, og drømmen om det lille hus skulle realiseres.

I de to krigsperioder var det jo selvsagt, at man dyrkede mange urter og frugter, så mange, at nogle indenfor gartnererhvervet følte en vis utilfredshed med de mange haver. En have gav jo familien et stort tilskud til eget forbrug af grøntsager, så det gik ud over afsætningen for gartnerne, men man kunne da heldigvis også se, at det lærte husmødrene at bruge urter i den daglige husholdning, så det i den sidste ende gavnede gartnerstanden.

Man afsatte også jord til blomster og græsplæne, mange skønne anlæg blev lavet i haverne, især efter 1945 blev haverne mere hobbybetonede med mange blomster.

Hos tillidsmanden i foreningen kunne man bestille og købe kunstgødning, frø og læggekartofler, så kontingentet til foreningen kunne

Kolonihaveforbundets bestyrelse i midten af 1950'erne. Fra venstre sælvsmed Jørgensen, sygekassefunktionær A. Schmidt, forvalter E. Mygind, formand, pakhusformand Sørensen, lagerarbejder Ejnar Hjorth og elektriker H. G. Andersen.

Beskæringskursus. N. J. Bollerup demonstrerer.

Udstilling. Midten af 1950'erne.

man nemt tjene ind igen ved sine indkøb.

I 1941 indmeldtes kredsen som selvstændig lokalforening under Dansk Andels Gødningsforening, og kunne som sådan få tildeling af kunstgødning i krigsårene. I 1948 omsattes 43 tons gødning, og dette år var omsætningen 17.430 kr. for gødning, frø og kartofler i de 43 havekredse under forbundet.

Kredsbestyrelsen havde fra starten indset den store betydning af at have en konsulent, og der blev truffet aftale med planteskoleejer Marius Christensen som var foreningens første konsulent. Han afløstes i 1930 af konsulent Sofus Nielsen, der var kolonihaveforbundets konsulent i Sydjylland og virkede med stor dygtighed, til han i 1948 blev afløst af planteskoleejer N. J. Bollerup. Konsulenterne stod til rådighed for medlemmerne. De afholdt kurser, arrangerede udstillinger m.m. og en gang om året foretog de den ordinære havebedømmelse.

Den ægte kolonihavemand ventede spændt på konsulentens bedømmelse af sin have for at se, hvor højt han var kommet på foreningens rangliste i forhold til andre.

Præmieuddelingsfesten var noget man talte om. At få byens eller forbundets ærespræmie, så havde man nået toppen. I øvrigt var der også en førstpræmie til hver af selskaberne.

At komme som konsulent i haverne var i sig selv en stor oplevelse. Man kunne af havefolkene lære lige så meget, som man lærte dem, men man skulle ikke altid gå videre med de gode råd. F.eks. besøgte jeg en dag en have, hvor der lugtede så underligt. Ejeren havde hængt spegesild i ribsbuskene for at holde fuglene af bærrerne.

Havde Mailand gjort et godt stykke arbejde ved køb af jord, måtte Mygind være den store organisator ved byggemodning af haverne. Med sin fasthed og myn-

dighed løste han mange af problemerne sammen med sin bestyrelse. Da man efter 1945, under den store mangel på boliger, gerne ville bebygge have-selskaberne, herskede der stor forvirring blandt byens vise embedsmænd angående kloakering. Man mente ikke, at ret mange af have-selskaberne kunne kloakeres, og mange stormfulde møder skulle der til for at få byggeriet igang.

Men principielt krævede man fra kredsbestyrelsen det forskriftsmæssige overholdt. Det bevirkede, man altid havde et godt forhold til byens styre.

Var man så heldig at kunne bygge i de første år efter 1945 lå priserne på husene på ca. 25.000 kr., der blev forrentet med kreditfor-eningslån til 4 %, hypoteklån til 5 % og statslån til 2-2½ % afhængigt af hvor mange børn, man havde, og lånene var som regel til fuld pari.

I dag er alle de gamle have-selskaber bebygget, og eneste levn fra den tid er velholdte parcelhuse og haver som har sat sit skønne præg på vor by.

Som omtalt var det det private initiativ, der satte skub i byudviklingen ved opkøb af jord til haver. Det er nu afløst af bystyrets udlægning af kolonihaver, der dog ikke er beregnet til boligområder. Nu i 1981 er der i Kolding kommune udlagt 11 havekolonier med 658 haver, desuden 18, der er udlagt privat, med en gennemsnitsstørrelse på 300 til 400 m². En af de store havekolonier er Finmarken, hvor der er udlagt 279 haver.

De fleste af kommunens havekolonier er udlagt fra 1940 til nu, og der foregår en stadig udstykning, da der er behov for flere haver.

Kolonihaveområder i Kolding jan. 1981.

1. Harths allé og Olaf Ryes Gade.
2. Margrethe Mortens Toft og Kæmnerengen.
3. Frydsvej.
4. Ndr. Fælledvej.
5. Munkensdam.
6. Hylkedalsvej.
7. Mosevej og Vester Ringvej.
8. Springbjerg.
9. Ingemannsvej og Ewaldsvej.
10. Chr. d. IV's vej.
11. Duekoloni v. Jernet.

Kolding-begivenheder 1980/81

af Birgitte Dedenroth-Schou

SEPTEMBER 1980

Budgetforlig. Der indgås forlig mellem partierne Socialdemokratiet, Venstre og Socialistisk Folkeparti om budgettet for 1981. Skatteprocent (16,2) og grundskyldspromille (4,2) bibeholdes.

Varmeplanlægning. Byrådet vedtager i princippet at hente spildvarme fra Skærbækværket til Kolding i stedet for at opføre et kulfyret kraftvarmeværk på Kolding havn. Det indebærer, at der skal etableres en 10 km lang transmissionsledning fra Skærbækværket til Kolding.

Byrådet vedtager desuden fra 1. oktober 1981 at blive medlem af Naturgas Syd. I følge samarbejdsaftalen skal kommunen årligt af tage 51,9 mill m³ gas (beregnet for 1985).

Renovationskonflikt. 28 timelønnede renovationsarbejdere, indleder strejke, fordi lønningsnævnet underkender en bonusaftale indgået mellem dem og Kolding kommune om en forhøjelse af deres timeløn med kr. 5,67. Der gennemføres blokade mod Forbrændingsanstalten på Skamlingvejen og lossepladsen i Seest. Strejken varer i 3 uger og ophører først, da man når til enighed om en ordning hvorefter de timeløns-

ansatte renovationsarbejdere engages af et privat firma (KIRAS) til udførelse af det arbejde, de tidligere har udført for kommunen og dermed kan sikres den højere løn. Ordningen betyder en merudgift for kommunen på 1 mill. kr. årligt.

Karl Gustav Hansens 50 års jubilæum som sølvmed markeredes af Kolding Kunstforening med en retrospektiv udstilling af hans arbejder i den nyrestaurerede slotskirke på Koldinghus. Samtidig udstilledes grafik af Bendt Thoft Nielsen.

Restaureringsprojekt færdigt. Byggeudvalget vedr. restaurering af Koldinghus fremlagde for offentligheden det endelige projekt til slottets restaurering, der er udarbejdet af arkitekterne Inger og Johannes Exner.

Sygehusbørnehave og nye røntgenrum på Kolding Sygehus tages i brug.

Lukketid. 40 butikker i Kolding city ændrer aftenlukketid til kl. 17.00.

OKTOBER 1980

Udvidelse af Teknisk Skole. Afleveringsforretning for ny EFG-fløj på Teknisk Skole med et bruttoareal på 6000 m².

Rocker-uro mellem grupperne Bad Company i Seest og Flakkerne på Vejlevej.

Ny administrationsbygning i Bredgade, der skal rumme økonomisk forvaltning blev udbudt i licitation. Summen af de laveste bud blev knap 9,3 mill. kr. Arkitekter på byggeriet er firmaet Holm & Andersen, Kolding.

NOVEMBER 1980

Menighedsrådsvalgene 4. november. Der var kampvalg i 7 sogne i Kolding kommune. I Brændkjær sogn vandt den socialdemokratiske liste et mandat på bekostning af den fælleskirkelige liste, der dog fortsat har flertal. Der var også opstillet en ungdomsliste, men den blev ikke repræsenteret. Sdr. Stenderup sogn havde ikke haft valg i 35 år, men her opnåede man ved kampvalget en stemmedeltagelse på 45 %, det højeste i Koldingområdet. Den kirkelige fællesliste, der har flertal, vandt et mandat fra den socialdemokratiske liste.

I Sct. Nicolai sogn skulle man have valg, fordi antallet af menighedsrådsmedlemmer var skåret ned fra 15 til 13 p.g.a. udskillelsen af Simon Peters Sogn. Den so-

cialdemokratiske folkekirkeliste fik to mandater, den upartiske liste to, fælleslisten for indre mission, KFUM m.m. 4 (mod tidligere 6) og den grundtvigske liste 5 (mod tidligere 4). Ny formand blev en repræsentant for denne liste, bogtrykker Erling Fuglsang. I Seest sogn bragte kampvalget ingen ændringer. Fælleslisten vandt et mandat fra den socialdemokratiske liste, men en socialdemokrat blev valgt på fælleslisten.

I Kristkirkens sogn flyttedes et mandat fra den fælleskirkelige-grundtvigianske liste til den liste, der er dannet af indre mission, KFUM og K samt FDF/FPF. Denne liste fik flertallet i menighedsrådet. I Sdr. Bjært fik fælleslisten 6 mandater, den grundtvigske liste 2 stemmer. I Bramdrup sogn fik den fælleskirkelige liste 4, den grundtvigske liste 4 og den socialdemokratiske 1. Stemmedeltagelsen ved menighedsrådsvalgene lå fra 9 % i Kristkirkens sogn til 45 % i Sdr. Stenderup.

Slotskirken på Koldinghus indviedes officielt den 18. november med uropførelse af Henning Christiansens komposition Grønt-Multi-Musik-Sjov. Frans Rasmussen dirigerede de 12 forskellige amatørmusikensembler fra Kolding, der medvirkede i forestillingen. Ursula Reuter Christiansen stod for scene og kostumer og viste samtidig en udstilling af malerier og tegninger inspireret af Koldinghus.

Lyshøj allé åbnedes på strækningen fra Skolebakken til Nr. Bjærtvej.

Kolding Sygehus markerede 7. november sit 100-års jubilæum. Der blev i denne forbindelse udgivet et jubilæumsskrift og modtagne gaver blev hensat til et nyoprettet fond »Personalefonden ved Kolding Sygehus«.

REVA indvied i nye lokaler. Revalideringsinstituttet, der tidligere har været selvejende, men i maj

Tuschtegning af Ursula Reuter Christiansen.

1979 overgik til amtskommunalt regi, har fået lokaler i Klostergården stillet til rådighed af Kolding kommune. De nye lokaler giver plads til 18 beskyttede arbejdspladser og 12 klienter i den nye arbejdstestafdeling, den første i amtet. Optræningsafdelingen har fortsat til huse på Værkstedsvej.

Åbent hus i Klostergården bygning I og II, der rummer lokaler for mindre erhvervsvirksomheder, en række sportsklubber, REVA og Kolding-afdelingen af Amtscentralen for undervisningsmidler.

Husbåden på Kolding fjord gik på grund efter en kraftig efterårsstorm, hvorefter ejerne besluttede at gå i land. I april 1981 fastslog retten i Kolding, at det er ulovligt varigt at placere en husbåd på søterritoriet.

Ny sognepræst i Sct. Nicolai kirke. Pastor Knud Holm afløste Anker Sølling.

DECEMBER 1980

Musikforeningen af 1880 fejrede sit 100 års jubilæum med en festkoncert med pianistinden Asia Zlatkova. Der udsendtes også et jubilæumsskrift.

Nyt industriområde. Byrådet vedtog at udlægge et areal nord for Bramdrupdam til industriområde for ekstraordinært store regionale virksomheder.

Arbejdsløshed. En opgørelse fra 10. december viste, at arbejdsløsheden i Kolding på et år er steget med 25 %.

JANUAR 1981

Nyt forbrændingsanlæg. Det første spadestik toges til det store fælleskommunale forbrændingsværk ved Bronzevej, der er projekteret af firmaet Bruun og Sørensen, Århus.

Handicapår. 1981 er udnævnt til internationalt handicapår. Da de samvirkende invalideorganisationer boykottede den nationale komité i protest mod socialindkomsten etableredes i Kolding en alternativ handicapkomité med repræsentanter fra en række lokale handicaporganisationer.

Jydske Tidende sammenlagde Kolding- og Haderslevudgaven, hvilket betød en væsentlig reduktion af lokalstoffet. Søndagsudgaven fortsætter dog som hidtil.

FEBRUAR 1981

Gadegennembruddet fra Søndergade til Bredgade og tunnelen fra Holmsmindeparkeringspladsen til Klostergården vedtages endeligt i byrådet.

Åbent hus-arrangement i Klostergårdens bygning VI-IX tilrettelagt af den kulturelle forvaltning. I forbindelse hermed udgaves »Klostergårds Avis«.

Amtets pensionat for handicappede på Brunebjerg toges i brug. De første beboere kom fra det tidligere pensionat Øst på Koldingfjord.

MARTS 1981

Årets by. Kolding blev af Morgenavisen Jyllandspostens dommerpanel udpeget til Årets by, fordi Kolding har gjort og gør en ganske særlig indsats for at forbedre erhvervslivets vilkår og for etablering af nye virksomheder.

Specialarbejderskolen indviede ny skolefløj på 1890 m². Skoletilbygningen omfatter to praktikhal-

ler til bygge- og anlæg, fem teori-lokaler m. m.

Aviskonflikten som følge af lockout på dagbladsområdet begyndte 26. marts og varede i ca. 4 måneder.

Jydsk Telefon tager ny fuldautomatisk mellembys central i brug.

APRIL 1981

Kolding Kunstforening vedtog at overdrage sin kunstsamling til et kunstmuseum på Trapholt. Trapholt ejedes tidligere af tandlæge dr. G. Lind, der i 1972 skænkede hele sin ejendom til Kolding kommune mod at der her oprettedes et kunstmuseum. Kommunalbestyrelsen, bortset fra fremskridtspartiet, godkendte aftalen mellem Kolding Kunstforening og Kolding Kommune om oprettelse af et kunstmuseum på Trapholt.

Røde Kors plejehjem. Prins Henrik nedlagde grundstenen til et plejehjem for unge handicappede på Sjællandsvej. Hjemmet har været planlagt i 15 år.

Handicaphøring blev arrangeret af Kolding handicapkomite og drejede sig især om handicappedes brug af de kollektive transportmidler.

MAJ 1981

Årets by-festligheder. Den 16. maj afsløredes æresflisen på Axel-torvet. Borgmester Bent Rasmussen modtog fra Jyllandsposten en gave på 50.000 kr. som han videregav til formanden for Kolding Erhvervsråd, direktør Jørgen Houmann, til oprettelse af et fond, der årligt kan give en præmie til dem, der gør en særlig indsats for erhvervslivet. Festlighederne blev kædet sammen med præsentationen af Kolding Træfs program for sommeren 1981.

Årets Kolding-borger blev entreprenør Peter Nielsen. *Årets Koldingplakat* er tegnet af Robert Jacobsen og er et symbol på Koldings byplan.

Bioteknisk Institut fik 50.000 kr. af Tuborgfonden til indkøb af udstyr til måling af faste levnedsmidlers konsistens.

JUNI 1981

Hans Hansen Sølvmedie A/S forærede til Museet på Koldinghus en meget betydelig sølvgave. Det er en forudsætning, at der inden 5 år indrettes et nyt sølvkammer på Koldinghus. (Om gaven se nærmere i artiklen s. 35).

Eksportstaldene flyttes. Byrådet vedtog at flytte halvdelen af Eksportstaldene på Kolding havn til lystbådehavnen syd for Kolding å, hvor de vil blive indrettet til klubhus, cafeteria, havnemesterbolig m. m. Projektet udføres som beskæftigelsesarbejde.

JULI 1981

Gastankene forbliver sorte. Planerne om en udsmykning af de to gastanke på Kolding havn efter den franske kunstner Jean Dewasnes udkast bliver ikke realiseret. Kulturudvalget og økonomiudvalget må konstatere, at indsamlingskomiteen mangler 600.000 kr. i at dette kan ske. Gastankene vil fortsat blive vedligeholdet med sort maling.

AUGUST 1981

Munkensdam gymnasium færdigt til ibrugtagning ved skoleårets begyndelse. Gymnasiet startede i 1979 i lejede lokaler i Munkøvænget skole.

Ekstraordinære bygge- og anlægsarbejder. Kommunen vil

Eksportstaldene før flytning.

bruge 10 mill kr. på at sætte nye byggearbejder i gang, der udbydes i licitation blandt de virksomheder, der på forhånd har accepteret, at 50 % af arbejdsstyrken skal bestå af unge arbejdsløse og langtidsledige.

Kilder:

Kolding Folkeblad

Jydske Tidende

Morgenavisen Jyllandsposten

Byrådets dagsordener

Sponsorer for Koldingbogen 1981:

Firma B. Aagaard

Akseltorv Boghandel

Andelsbanken A/S

Arbejdernes Landsbank A/S

Burcharth's Tæppe- og Gulvmontering ApS

P. W. Christiansen A/S

Jens Gilling A/S

Handelsbanken i Kolding

Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S

Kolding Erhvervsråd

Kolding Turistforening

Sparekassen SDS

SR-kontormaskiner